

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
Кафедра культурології і кафедра адміністративного права
та адміністративної діяльності

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА
Кафедра української мови

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
Кафедра українознавства та лінгводидактики

ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНЬСЬКА АКАДЕМІЯ»
Кафедра українознавства

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
Кафедра української та іноземних мов

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА
Кафедра української філології та журналістики

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В УКРАЇНІ

**Матеріали
V міжвишівського круглого столу**

25 січня 2024 року

Харків
«Право»
2024

УДК [342.742:811.161.2]“364”(477)(082)

A43

Склад редакційної групи:

В. М. Пивоваров, О. А. Лисенко, О. А. Шумейко

Актуальні питання функціонування державної мови в Україні :
A43 матеріали V міжвиш. круглого столу, 25 січ. 2024 р. / Нац. юрид. ун-т
ім. Ярослава Мудрого [та ін.]. – Харків : Право, 2024. – 72 с.

ISBN 978-617-8448-04-2

У збірці матеріалів учасників круглого столу висвітлено сучасні проблеми функціонування української мови як державної, питання формування україномовної особистості, гарантування мовної ідентифікації нації, утвердження нормативності української мови.

Видання може бути цікавим як для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, так і всім тим, хто цікавиться питаннями мови в Україні.

УДК [342.742:811.161.2]“364”(477)(082)

ISBN 978-617-8448-04-2

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2024

Зміст

Бейлін Михайло, Газнюк Лідія	
Людина як основа взаємозв'язку мови та культури.....	5
Карпець Любов	
Особливості формування мовного світу особистості.....	8
Кирилюк Ольга	
Методи російської пропаганди щодо мовної ситуації в Україні.....	10
Халіман Оксана	
Лінгвокреативність мовної особистості в умовах російсько-української війни	13
Берест Тетяна, Купрікова Галина	
Українська мова в науковому дискурсі: сучасні проблеми	16
Варич Наталія	
Мовна нормативність у сьогоденні: «впорядкованість», «гідність», «єдність» vs «безлад», «меншовартість», «розрізненість».....	19
Волчанська Ганна	
Мікротопоніми як чинник формування україномовної особистості	22
Губарева Галина	
Українська мова в часових і просторових варіаціях на сторінках сучасного фентезі.....	24
Демешко Інна	
Динаміка словотвірних процесів в українській мові.....	26
Ігнатченко Ірина	
Вивчення іноземної мови як складова соціокультурного розвитку особистості в Україні на сучасному етапі	29
Крижанівська Ольга	
Місце і роль історико-лінгвістичних дисциплін у формуванні мовної особистості майбутнього вчителя-філолога-україніста.....	34
Лисенко Олена	
Неосемантизація української лексики в умовах сучасних воєнних реалій.....	37
Мех Юлія	
Роль державно-приватного партнерства в забезпеченні мовної ідентифікації нації в умовах воєнного стану в Україні	40
Нестеренко Тетяна	
Метод проєктів на заняттях з української діалектології.....	42

Петрова Озель Лілія	
Власні назви в літературно-художньому дискурсі Бориса Грінченка (специфіка стилістичних функцій).....	45
Пивоваров Василь	
Мовленнєві аспекти контенту судового рішення	47
Трифонов Роман	
Мовна історія та ідентичність крізь призму сучасної української прози (на матеріалі збірки «Хроніка незвіданих земель»).....	50
Шумейко Олена	
Запозичена лексика та її роль у формуванні мовної особистості в умовах сучасності	52
Житинський Олексій	
Проблема кримінально-правової охорони української мови: аналіз судової практики	55
Гущин Олексій	
Українська мова в етнічному та національному вимірах	58
Семейко Дар'я	
Буковинізм як маркери етнокультурного колориту.....	60
Бойко Катерина	
Функціонування мов корінних народів та національних меншин (спільнот) України.....	62
Іванова Аліна	
Окремі питання функціонування мов національних меншин в Україні на прикладі мов греків Приазов'я	64
Пудік Валерія	
Державна мова як ідентифікатор нації в сучасних воєнних умовах.....	66

*Бейлін Михайло,
доктор філософських наук, кандидат
технічних наук, професор,
професор кафедри гуманітарних наук,
Харківська державна академія фізичної
культури;
Газнюк Лідія,
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри гуманітарних наук,
Харківська державна академія фізичної
культури*

ЛЮДИНА ЯК ОСНОВА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МОВИ ТА КУЛЬТУРИ

В останні роки соціальні, політичні та економічні потрясіння світового масштабу призвели до небувалої міграції народів, їхнього розселення, зіткнення, змішування, що, зрозуміло, призводить до конфлікту культур. В рамках власної культури створюється міцна ілюзія свого бачення світу, способу життя, менталітету тощо як єдино можливого і, головне, як єдино прийнятного. Дивним чином переважна більшість людей не усвідомлює себе як продукт своєї культури навіть у тих рідкісних випадках, коли вони розуміють, що поведінка представників інших культур визначається їхньою культурою, яка є іншою. Особливість сучасної соціокультурної ситуації полягає у переході до нових форм її опису, прийняття і конструювання. Технологічність сучасного соціокультурного простору виявляється через функціонування різних соціальних і культурних практик, які фіксують комунікативний зріз. Соціальність залежить від ситуації та контексту, і це виявляється у локальних культурах та соціальних практиках, що створюють ситуацію полікультурності, різноспрямованості.

Локальні культури розвиваються за власними векторами, але в процесі взаємодії з іншими культурами народжують інтерсуб'єктивну реальність. «Соціокультурний простір» – це не лише рух, взаємоузгодження та взаємовплив духовних аспектів діяльності людей разом із їхніми матеріальними носіями, але й охоплення культурними смислами всієї сукупності видів діяльності та відносин людей. Місце людини в про-

сторі суспільства залежить від того, що потрібно суспільству й хто йому потрібний. М. Шелер поєднує в концептуальних розробках раціоналістичні, кантівські аксіологічні уявлення імперативного характеру та соціально-солідарні ідеї, що є умовою реалізації особистісного потенціалу. «Занепад» особистості є втратою однієї з визначальних показників людини – її самобутності, нездатністю розкрити свій потенціал [2]. І все-таки суспільство нав'язує людині її особистісний статус, а людина вже сама визначає ступінь своєї активності. Суспільство лише констатує соціальну значущість конкретної людини та наділяє її відповідним статусом. У результаті перетворення дійсного світу індивід взаємодіє із суспільством, формується як особистість.

Сучасна особистість має виступати як типовий носій своєї національної культури, але бути адаптованою до інтеркультурного середовища для того, щоб самореалізуватися та бути вільною у виборі, щоб відповідати сучасним вимогам прогресу. Особистість може бути адаптована до інтеркультурного середовища, якщо її становлення відбувається у власному мовному середовищі. Мовна культура як мовна діяльність формується «за правилами»: це вміння користуватися мовою, спілкуватися мовою певної групи людей, це осмислення себе та інших, входження у суспільне життя за допомогою мови, це прийняття, вбирання «цінності, норм патернів поведінки» інших груп та їх продукування за допомогою мови. Антропологічний характер культури пов'язує її з мовою; існує взаємозв'язок розвитку мови та комунікації загалом із процесом становлення нового типу особистості. В. Гумбольдт і неогумбольдтіанська школа стверджують, що в соціокультурних феноменах роль «законодавця» виконує мова, яка визначає напрями «розчленування природи», «нав'язує» на основі власної структури певні форми мислення та детермінує всю культуру мовного колективу. «Національний дух» – це скоріше сукупність загальних рис, властивих мисленню даного народу, його спосіб мислення, його світогляд. Сформулювавши зв'язок національного духу з мисленням, Гумбольдт цим опосередковано заявив про єдність мови та мислення. «Мова – це світ, що лежить між світом зовнішніх явищ та внутрішнім світом людини» [1].

Мова є необхідною умовою та засобом соціалізації індивіда, адже без засвоєння соціальних норм, правил, культури, без освоєння досягнень, створених працею багатьох поколінь, індивід не стане людиною у соціальному сенсі. В емоційному спілкуванні, у взаємодії почуттів

зкладаються основи психічного життя. Ситуативно-особистісний рівень спілкування доповнюється ситуативно-діловим, оскільки саме такий вид активності стає провідним на певному етапі онтогенезу. Вступ до сфери ширших людських відносин передбачає розширення внутрішньої свободи, вищого ступеня розвиненості інтелекту та інших сторін свідомості. Соціокультурна природа мови проявляється також у її експресивній та конструктивній функціях. Співвідношення мови та мислення пов'язане зі здатністю людини абстрагуватися. Акумулятивна функція мови полягає у здатності відбивати, фіксувати та зберігати пізнавальний досвід та знання суспільства. Функціональність мови відіграє провідну роль у становленні особистості. Зокрема, пізнавальний та номінативний аспект мови пов'язані з пізнанням людиною об'єктивної дійсності, що обов'язково іменується і тим самим закріплюється в мові. Пізнавальна функція мови пов'язана з комунікативною, пізнання світу людиною завжди пов'язане зі спілкуванням людини з членами роду. Директивна функція мови спрямовує та формує особистість, оскільки культура – це не лише процес і продукти матеріального і духовного виробництва, а й «принцип життя» індивіда та суспільства, вироблена соціумом система оцінок і прийнята у ньому лінія поведінки. Освоєння цієї частини культури, осмислення людиною свого співіснування в ній з іншими людьми відбувається саме завдяки директивній функції мови. Усі мови колись народилися, і одні з них померли давно, деякі нещодавно, а деякі вмирають зараз. Мови вмирають, коли зникають народи, які говорять цими мовами, з народом зникає і його культура, а без культури, без її руху та розвитку мова теж перестає жити і стає мертвою, зберігаючись лише в писемних пам'ятниках.

Таким чином, мова відображає світ та культуру і формує свого носія – людину. Вона є дзеркалом та інструментом культури одночасно, виконуючи пасивні функції відображення та активні функції творення.

Список використаних джерел

1. Піч Роланд, Вільгельм фон Гумбольдт про зв'язок між національним характером і національною мовою. URL: <https://ukrsvit1.com.ua/kultura/vykhovannia-j-osvita/roland-pich-vilhelm-fon-humboldt-pro-zv-iazok-mizh-natsionalnym-kharakterom-i-natsionalnoiu-movoiu.html>.
2. Scheler M. Die transzendente und die psychologische Methode, 1900.

*Карпець Любов,
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри української
та іноземних мов,
Харківська державна академія фізичної
культури*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВНОГО СВІТУ ОСОБИСТОСТІ

Пристрасті навколо мовного питання не вщухають уже багато років, а інколи навіть загострюються. Мовні проблеми актуалізуються в певні періоди – під час виборів або під час зростання певної напруги, а зараз до цього спонукають воєнні дії. Тема мови досить часто використовується політичними силами для реалізації власних інтересів і задоволення амбіцій певного регіону. Мовою, на жаль, маніпулюють і не завжди усвідомлюють, що «спільна мова є одним з головних факторів, які забезпечують солідарність населення і, відповідно, стабільність держави» [4, с.6]. Чому ж питання мови є таким гострим? Чому питання культури повсякденного мовлення українців не втратило й донині драматизму? Як сформувати мовну особистість, яка б могла протистояти неприродному й руйнівному?

Мовний феномен споконвіку слугує своєму носієві засобом пізнання світу і світосприйняття. В. Жайворонок зазначає, що світ постає для людини таким, яким вона в міру свого розвитку його пізнає та освоює: «Картина світу – це те, що йде передусім від людини або етносу, результат людського сприйняття, фантазій, мисленнєвих процесів і перетворювальної діяльності <...>. Світ – це сама людина, коли йдеться про внутрішні її світовідчуття, переживання, розумову діяльність, невіддільну від мови як способу організації інформації про сам світ...» [1, с. 9].

Мова є одним із ключових компонентів побудови моделей світу. Вона може впливати на те, як індивід сприймає реальність і реагує на неї. Знання про людину закладено передусім у її мові як своєрідному генетичному коді. Водночас, людина формує навколо себе мовний світ, створює його залежно від свого середовища. Людина не лише впливає на мову, але й мова формує особистість. Мова – це форма культурного й національного життя, через неї розкриваються національні ознаки, культура, ступінь свідомості, внутрішній світ людини, її соціальний статус, за-

няття певним видом діяльності тощо [2]. Якщо ми розуміємо мову, її категорії і поняття, то мимоволі розуміємо і світогляд, який розкривається через цю мову.

Отже, мова – це не тільки певний набір правил, які потрібно завчити, а це й пізнання світу, відтворення його в свідомості людини. У цьому руслі слухною бачиться думка П. Селігея: «...погодьмося, доля мови залежить не від того, як утворюється прикметник від ойконіма Цюрих або, скажімо, чи писати апостроф у слові волапюк (це неважко уточнити за словником), а від того, чи вдасться нам прищепити молоді уявлення про українську мову як феномен, що заслуговує на пошану, опіку й щоденне використання» [6, с. 74].

Сучасна освіта передбачає, перш за все, розвиток особистості, її пізнавальних здібностей, формування цілісної системи універсальних знань, а не лише оволодіння сумою знань певних академічних предметів. В освітній реальності інформаційного суспільства передбачається не просто підготовка високопрофесійного спеціаліста в тій або тій сфері, але і «людини культури», здатної і готової до спілкування. Мова необхідна людині як дух народу, його світобачення, оскільки за допомогою її людина мислить і спілкується. Ці функції мови є соціально найбільш важливими. Мова відтворює усі сфери життя суспільства, людини і в такому баченні стає однією з універсальї освітньої реальності, засобом її існування, комунікативною дією.

Варто зазначити, що свідомо прихильність до мови закладається зі школи, а потім закладу вищої освіти. Саме шкільні роки є тим фундаментом, на якому будуватиметься майбутній світ учня, його мовне світосприйняття. «Кожен учень середньої школи, якого б фаху не була вона, якщо хоче стати свідомим громадянином свого народу, мусить пильно працювати, щоб добре вивчити свою соборну літературну мову й вимову та свій соборний правопис» [5, с. 35]. Якраз школа має можливість розширення освітнього мовного простору для дітей. Для цього потрібно враховувати й особливості мовного виховання, допомагати дитині створити мовний імідж сучасного українця.

Оволодіння українською мовою учнями шкіл сприяє залученню до надбань культури українського народу, виробляє комунікативні вміння і навички, культуру мовлення, розширює освітній простір особистості.

Рідна мова, засвоєна з дитинства в мовному середовищі, є найприроднішою, найзручнішою для індивіда і, безперечно, оволодіння нею в дошкільному і шкільному віці – це оптимальний шлях мовного розвитку особистості, формування її комунікативних умінь і навичок.

Отже, найголовнішим завданням сучасної шкільної мовної освіти є «відродження й подальший розвиток української мови на всьому терені України, формування мовної особистості як гаранта збереження й подальшого розвитку національної культури та державності, тобто комунікативно компетентної особистості, чого вимагає розвиток суспільства і час, в якому вона живе [3, с. 59]».

Особистість, що опановує мовні знання, формується і розвивається у процесі навчання, виховання, спілкування. Тому надзвичайно важливо формувати мовну особистість, якою б не можна було маніпулювати, особистість, яка б утверджувалася за допомогою мови.

Список використаних джерел

1. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: Нариси: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Довіра, 2007. 262 с.
2. Карпець Л. А., Лінченко Н. Ю. Рідна мова як духовна сила народу. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць. Т.1. №1. С.99–108.
3. Концепція мовної освіти 12-річної школи. *Дивослово*. 2002. №8. С. 58–62.
4. Масенко Л. Т. Мова і політика. Київ : Соняшник, 1999. 100 с.
5. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки. – Рідномовний катехізис для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства. Київ : Ярославів Вал, 2014. 56 с.

*Кирилюк Ольга,
доктор філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української філології
та журналістики,
Центральноукраїнський державний
університет
імені Володимира Винниченка
ORCID ID:
<https://orcid.org/0000-0002-9764-8756>*

МЕТОДИ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ ЩОДО МОВНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

Наукові дослідження засвідчують, що повномасштабне вторгнення росії посилило перехід наших громадян з російської на українську мову –

у побуті й соцмережах [1; 2], а, за даними Секретаріату Уповноваженого із захисту державної мови, на загальнонаціональних радіостанціях не зафіксовано жодної російськомовної пісні у 2023 році [3]. Така ситуація сприятиме поступовому виходу українського суспільства із російського інформаційного поля. Однак цей розвиток подій, на жаль, не залишився без втручання ворога. Росія продовжує розповсюджувати пропагандистські наративи щодо неважливості послуговування українською мовою та використання українськомовного культурного продукту.

Здійснений огляд медійних джерел дає підстави виділити такі російські наративи, спрямовані на знецінення української мови. Умовно поділимо їх на два періоди: *перший* – із 2014 до повномасштабного вторгнення; *другий* – з 24 лютого 2022 року й дотепер.

Наративи першого етапу (2014–23.02.2022)

1. *Україну можна любити російською мовою.* З початком російської агресії у 2014 році посилилася увага українців до державної мови. Для того, щоб нівелювати це явище, ворожа пропаганда виробила наративи для знецінення важливості переходу на українську. Саме в цей період фіксуємо активне поширення концепту *РОСІЙСЬКОМОВНИЙ ПАТРІОТ* та наративу про те, що *Україну можна любити російською мовою*. Політолог В. Майданюк у 2017 році писав: «Якщо в часи Януковича російськомовним можна було закинути непатріотизм, то сьогодні це зробити значно важче, адже зміст виступів російськомовних політиків, чиновників, волонтерів, журналістів цілком патріотичний та повністю проукраїнський» [4]. У таких текстах акцент зміщено на актуалізацію концептів *ЛЮБОВІ*, *ЗАХИСТУ*, а це узгоджується із загальною картиною світу мовця і має високі шанси бути позитивно сприйнятим, що автоматично нівелює необхідність послуговуватися українською мовою.

2. *На фронті також воюють російськомовні.* У такому наративі поєднано дві концептуальні цінності *МОВА* і *ВОЇН*. У період війни концепт *ВОЇН* набуває особливої цінності, а тому, відповідно до прийому наведення семи [5, с. 73], таке поєднання надає умовної цінності російській мові (раз нею говорить воїн). Цей наратив створений пропагандою, щоб нівелювати необхідність переходу на українську та виправдати подальше послуговування російською.

3. *Українською буду говорити тільки тоді, коли вивчу її ідеально, щоб не бути як Азаров.* Цей наратив, а також два вже згаданих фіксуємо зокрема у тексті виступу представника проросійської партії «Опозиційний блок»: «*Українець може любити свою країну і російською. Про*

це сказав народний депутат від фракції «Опозиційний блок» Євген Ба-лицький. «Коли треба було воювати за нашу країну, ніхто не питає, якою мовою ти говориш», – наголосив він. [...] «Я вивчаю українську та хочу говорити нею вільно, але тоді, коли не буду як Азіров», – сказав нардеп¹» (сторінка «Прагнемо змін» на facebook.com, 04.03.2019). Суспільству нав'язано думку про те, що не варто говорити українською, допоки не вивчиш її ідеально. Зважаючи на те, що поняття «ідеально» без мовної практики не можливе, то в такому пропагандистському контексті концепт **ІДЕАЛЬНО** ідентичний поняттю **НИКОЛИ**.

4. *Якщо ти робитимеш контент українською мовою, то в тебе буде мала аудиторія.*

Шкідливі наративи другого етапу (24.02.2022 – дотепер)

1. *Мій будинок розбомбили, а все що цікавить українців – це те, чому я не говорю державною мовою.* 2. *У Львові відмовляються допомагати біженцям, які розмовляють російською.* Ці три наративи створені для посилення розколу суспільства як на мовному ґрунті, та і регіонально. У першому наративі поєднано дві цінності – людське життя і мова. І другу цінність (мову) штучно зв'язано із поняттям «байдужості до чужого горя».

3. *Увесь створений українською мовою мистецький контент – це байрактарщина.* Концепт **БАЙРАКТАРЩИНА**, асоціативно мімікрований до вже відомого **ШАРОВАРЩИНА**, первинно позначає неякісний українськомовний музичний продукт, пов'язаний із темою війни. Однак аналіз цифрового контенту засвідчує поширену практику маркування цим словом будь-яких українських пісень, що автоматично надає їм вигаданих ознак умовної низькопробності.

Суспільство має бути уважним до проникнення таких наративів у медійний простір та вибудовувати відповідну систему контрнاراتивів.

Список використаних джерел

1. Racek, D., Davidson, B. I., Thurner, P. W. *et al.* The Russian war in Ukraine increased Ukrainian language use on social media. *Commun Psychol* 2, 1. 2024. <https://doi.org/10.1038/s44271-023-00045-6>

2. Градус українського суспільства під час війни / дев'ята хвиля. URL: <https://gradus.app/uk/open-reports/wartime-survey-ukrainian-society-ninth-wave/>

3. Секретаріат Уповноваженого не зафіксував жодної російськомовної пісні на загальнонаціональних радіостанціях. *Офіційна сторінка Уповноваженого*

¹ Переклад власний

із захисту державної мови на *facebook.com* (грудень 2023). URL: https://www.facebook.com/govuamova/posts/pfbid028pBpVeAeiCC1mpoJgiXkwtVHWxs7QmQKRSiMXP6JfhFwQ73rpsnyQ4XnT4VxEWj1?locale=uk_UA

4. Майданюк В. Проблема російськомовних патріотів. 2017. [Електронний ресурс]. URL: https://vgolos.com.ua/news/problema-rosijskomovnyh-patriotiv_260441.html

5. Кирилюк О. Л. Дискурс інформаційної війни: лінгвокогнітивний та психолінгвістичний аспекти. Дис. на здобуття наук. ступеня кад. філол. наук. Кропивницький, Дрогобич, 2023. 483 с.

*Халіман Оксана,
доктор філологічних наук, доцент,
Відокремлений структурний підрозділ
«Полтавський фаховий коледж
Національного юридичного
університету
імені Ярослава Мудрого»
ORCID ID: [https://
orcid.org/0000-0001-6952-0627](https://orcid.org/0000-0001-6952-0627)*

ЛІНГВОКРЕАТИВНІСТЬ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (на прикладі словотвірного гнізда з вершиною *путін*)

Активні події в сучасному суспільстві зумовлюють динаміку в мовній системі, зокрема активне оновлення її лексичного складу. Реагуючи на реалії російсько-української війни, мовці проявляють свою лінгвокреативність, вербалізуючи актуальні для них фрагменти сьогодення в нових мовних одиницях (див. про це роботи А. Абовнян, І. Вітюк, Г. Вусик, А. Гладченко, С. Гриценко, І. Демешко, М. Жулінської, О. Комарової, Т. Космеди, О. Круглій, С. Кухарьонюк, О. Оверчук, Г. Онуфрієнко, Н. Павлик, М. Хар, А. Яковлевої та ін.).

Серед інших засобів, що зазнають інтерпретацій у сучасному комунікативному просторі, – прізвище президента держави-агресора. Іменник *путін* став твірною основою для численних похідних, що разом формують відповідне словотвірне гніздо (СГ). Матеріалом цього дослідження послугувала картотека (132 одиниці), укладена з використанням елементів корпусного аналізу шляхом пошуку в корпусі ГРАК (версія 17).

Деривати СГ з вершиною *путін* розташовуються на трьох ступенях похідності. Перший ступінь становлять три частиномовні зони (21 одиниця): іменники (19 одиниць), прикметники (1 одиниця) та дієслова (1 одиниця). Це **іменники**, (1) утворені префіксальними засобами: **анти-** (*антипутін*), **міні-** (*мініпутін*), **псевдо-** (*псевдопутін*); (2) утворені суфіксальними засобами: – **іст** (*путініст*), – **ець** (*путінець*), – **ізм** (*путінізм*), – **ізацій-** (*путінізація*), – **оїд** (*путіноїд*); (3) юкстапозити (*путінтерорист*, *путін-мейкер*, *путін-краб*, *путін-хуйло*, *путін-параноїк*, *путін'югенд*; *вождь-путін*, *ірод-путін*); (4) композити (*путінофіл*, *путіноманія*, *путінократія*); **прикметник**, утворений суфіксальним засобом: – **ськ-** (*путінський*) та **дієслово**, утворене за допомогою префікса: **де-** (*депутінізувати*).

Другий ступінь деривації досліджуваного СГ формують три частиномовні зони (104 одиниці): іменники (44 одиниці), прикметники (57 одиниць) та прислівники (2 одиниці). Це **іменники**, (1) утворені префіксальними засобами: **анти-** (*антипутініст*, *антипутінець*, *антипутінізм*), **де-** (*депутінізація*), **нео-** (*неопутінізм*), **пост-** (*постпутінізм*), **ультра-** (*ультрапутініст*); (2) утворені суфіксальними засобами: – **к** (*путіністка*); (3) композити (*сталінсько-брежнєвсько-путінський*, *царсько-радянсько-путінський*, *петровсько-сталінсько-путінський*); (4) юкстапозити з елементами (а) **путінець**: *євродепутат-путінець*, *терорист-путінець*, *сталінець-путінець*, *боєць-путінець*, *демократ-путінець*, *бандит-путінець*, *активіст-путінець*; *путінець-ординець*; (б) **путініст**: *артист-путініст*, *чоловік-путініст*, *зірка-путініст*, *співак-путініст*, *комік-путініст*, *актор-путініст*, *родич-путініст*, *репер-путініст*, *стриптизер-путініст*, *фашист-путініст*, *колега-путініст*, *зять-путініст*, *кінематографіст-путініст*, *критик-путініст*, *друг-путініст*, *співак-путініст*, *байкер-путініст*, *батько-путініст*; *путініст-євроскептик*, *путініст-Кобзон*); (в) **путіноїд**: *урод-путіноїд*, *політолог-путіноїд*; (г) **путінофіл**: *танцівник-путінофіл*; *друг-путінофіл*; (д) **путінізм**: *путінізм-кретинізм*; **прикметники**, (1) утворені префіксальними засобами: **анти-** (*антипутінський*), **до-** (*допутінський*), **квазі-** (*квазіпутінський*), **після-** (*післяпутінський*), **пост-** (*постпутінський*); (2) композити з елементами (а) **путінсько** (*путінсько-геббельсівський*, *путінсько-гебітський*, *путінсько-гундяєвський*, *путінсько-єльцинський*, *путінсько-єнакієвський*, *путінсько-єнакіївський*, *путінсько-кадіровський*, *путінсько-кремлівський*, *путінсько-кумівський*, *путінсько-ленінський*, *путінсько-лукашенківський*, *путінсько-медведевський*, *путінсько-медведівський*, *путінсько-медведчуківський*, *путінсько-*

олігархічний, путінсько-прорадянський, путінсько-распутінська, путінсько-російський, путінсько-сталіністський, путінсько-сталінський, путінсько-терористичний, путінсько-фашистський, путінсько-януковичівський); (б) **путіно** (путіно-навальний, путіно-ердоганівський); (в) **путінський** (березовсько-путінський, газпромівсько-путінський, геббельсівсько-путінський, донецько-путінський, ельцинсько-путінський, кагебівсько-путінський, кагебістсько-путінський, кирило-путінський, кремлівсько-путінський, ленінсько-путінський, медведевсько-путінський, медведчуківсько-путінський, міцно-путінський, московсько-путінський, пост-путінський, радянсько-путінський, російсько-путінський, рошено-путінський, сімейно-путінський, совєцько-путінський, сталінсько-путінський, стоуно-путінський, українсько-путінський, чесько-путінський, януковичівсько-путінський; новопутінський, ранньопутінський); **прислівники**, утворені за допомогою конфікса: **по-** + **-и-** (*по-путінський*), **по-** + **-ому-** (*по-путінському*).

Третій ступінь похідності одиниць СГ з вершиною *путін* формують дві частиномовні зони (7 одиниць): іменники (4 одиниці) та прикметники (3 одиниці). Це **іменники**-юкстапозити (*співачка-путіністка, росіянка-путіністка, блогерка-путіністка; зірка-путіністка*); **прикметники**, (1) утворені префіксальними засобами: **ультра-** (*ультрапропутінський*); (2) композити з елементом **пропутінський** (*проросійсько-пропутінський, патріотично-пропутінський*)

Отже, потреби сучасної комунікації формують мовну особистість, що реалізує свою лінгвокреативність із залученням мовної гри, інтерпретуючи мовні одиниці, моделюючи нові, так заповнюючи лакуни в мовній системі для її цілісного функціонування. Події сьогодення зумовили потребу в утворенні численних похідних від іменника *путін*, що їх сучасні мовці використовують для номінування осіб, абстрактних, збірних понять, ознак, дій та ін. переважно з оцінними відтінками. У перспективі плануємо більш детальний аналіз наведених вище мовних одиниць з урахуванням їхніх значень та особливостей контекстуальних уживань.

Список використаних джерел

1. Шведова, М., Вальденфельс, Р. фон, Яригін, С., Рисін, А., Старко, В. та ін.: Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК). Київ, Львів, Єна, 2017–2023. URL: uacorpus.org.

*Берест Тетяна,
кандидатка філологічних наук,
доцентка,
в.о. завідувачки кафедри
українознавства,
Харківський гуманітарний університет
«Народна українська академія».*

*Купрікова Галина,
кандидатка філологічних наук,
доцентка,
доцентка кафедри українознавства,
Харківський гуманітарний університет
«Народна українська академія».*

УКРАЇНСЬКА МОВА В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ

На сьогодні нагальність формування й удосконалення навичок україномовної комунікації в науковому дискурсі визначають однаковою мірою як політичні процеси в країні, так і соціальна значущість та відповідальність науки. Дійсно важливим є утвердження української мови як інтегратора суспільства та як елемента національної безпеки. Актуальність міркувань щодо проблем функціонування мови в науковому дискурсі зумовлюють, з одного боку, ст. 9 та 22 Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», ст. 48 Закон України «Про вищу освіту», лист МОН № 1/16742–23 від 27.10.23 «Про застосування державної мови у сфері освіти року», а з іншого – потреба подолання наслідків білінгвізму та формування навичок україномовної наукової комунікації.

Залишаючи поза увагою питання про стандартизацію та уніфікацію термінології, про вплив іноземних мов, про доречність експресії чи про змістовність та точність, зосередьмося на дотриманні норм літературної мови (ЛМ) та норм наукового стилю (НС) у науковій комунікації (НК). Обізнаність із культурою усного та писемного наукового мовлення є передумовою оптимальної мовної поведінки в україномовному науковому дискурсі та визначає мовну особистість наукового й науково-педагогічного працівника.

Уважаємо за доцільне привернути увагу до найбільш актуальних проблем у використанні мовних засобів НС.

На рівні лексики та фразеології мовні особливості НС визначають загальноновживані слова, загальнонаукова лексика й терміни. Головними вимогами є вживання слів у прямих значеннях, однозначність термінів, уникання синонімії. Найбільшою проблемою з дотриманням мовних норм (МН) на цьому рівні є наявність суржикових одиниць (*ціль, діло, рішення задачі, задача роботи, багаточисленний, тезиси, протиріччя, нервую ('хвилююся'), у першу чергу* тощо). Для уникання суржику маємо пильно стежити за мовленням, звірятися зі словниками й зважати на найбільш поширені суржикові одиниці, списки яких останнім часом подають навіть у соціальних мережах. Дотичним до проблеми нормативного вживання термінів є питання їхньої орфографії – тут слід звернути увагу на подвоєння приголосних в іншомовних словах, написання голосних та м'якого знака й апострофа [4]. Слід також зважати на паронімію (*зумовлювати й обумовлювати*), уникати плеоназму (*перспективний на майбутнє*).

Фразеологія НС або виступає в ролі термінів, або покликана організувати повідомлення (*як показало дослідження, на основі отриманих даних* тощо). Друга група більше підвладна порушенню МН, бо це переважно сталі сполуки, калькування яких є неприпустимим (*широко поширений, підводити підсумки*).

Морфологічні особливості НС української мови полягають, з одного боку, у деякій вибірковості використання притаманних ЛМ граматичних форм, а з іншого – у необхідності відмови від використання ненормативних форм, що виникли внаслідок білінгвізму. Із двох наявних граматичних форм ступенів порівняння прикметників та прислівників чи майбутнього часу дієслів недоконаного виду НС віддасть перевагу аналітичним формам (*не складніший, а більш складний; не аналізуватиме, а буде аналізувати*) як простішим для утворення. Не використовуємо в науковому дискурсі збірних числівників та збірних іменників, позначених відтінком розмовності, займенників *я, ти*, форм дієслів 1-ї та 2-ї особи однини (*виконую, пишеш*), нечасто вживаємо умовний та наказовий способи дієслів тощо. Значна кількість порушень МН у НС трапляється через неврахування граматичних особливостей саме української мови. Тут слід нагадати про неправильне визначення роду іменників; помилки в утворенні ступенів порівняння; порушення

норм відмінювання іменників та числівників; помилки в сполученні останніх з іменниками; про помилкове використання займенників та їхню співвідносність із іменниками (при перекладі текстів); про зловживання прийменником *ПО* тощо.

Синтаксис наукового мовлення також має низку особливостей, проте вони здебільшого не пов'язані зі специфікою саме української мови, хоча й слід звернути увагу, наприклад, на дієслівне керування (*опанувати що, оволодіти* тощо). Здебільшого порушення синтаксичних МН у НС спостерігаємо на прикладі занадто довгих речень; неправильного використання дієприслівникових зворотів (*проаналізувавши..., зроблено висновки*); помилок в організації рядів однорідних членів речення та використанні сполучників тощо.

При усному спілкуванні, публічних виступах науковець має звернути увагу також на правила вимови (окремі звуки, асиміляція, наголошення тощо).

Усі означені особливості наукового мовлення потребують пильної уваги з боку мовців, постійного контролю за власним мовленням, консультацій зі спеціалістами-філологами. На сьогодні маємо значну кількість джерел для удосконалення культури мови, разом із бажанням науковця бути спостережливим і критичним щодо власного мовлення згадані джерела гарантують опанування державної мови, зняття психологічних бар'єрів для користування нею в професійній сфері.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19> (дата звернення: 20.01.2024).

2. Про вищу освіту. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?find=1&text=мова> (дата звернення: 20.01.2024).

3. Освіта.ua. Про застосування державної мови в освітньому процесі. Освіта.UA. URL: <https://osvita.ua/legislation/other/65639> (дата звернення: 20.01.2024).

4. Український правопис / ред.: Є. І. Мазніченко та ін. Наук. думка, 2019. 390 с.

5. Помилка – Словники он-лайн: орфографічний, тлумачний, синонімів. Словники он-лайн: орфографічний, тлумачний, синонімів. URL: <http://rozum.org.ua/index.php?a=index&d> (дата звернення: 20.01.2024).

*Варич Наталія,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства і лінг-
водидактики
імені проф. О. Г. Муромцевої,
Харківський національний педагогічний
університет
імені Г. С. Сковороди
ORCID ID:
<https://orcid.org/0000-0003-4386-0038>*

**МОВНА НОРМАТИВНІСТЬ У СЬОГОДЕННІ:
«ВПОРЯДКОВАНІСТЬ», «ГІДНІСТЬ», «ЄДНІСТЬ»
VS «БЕЗЛАД», «МЕНШОВАРТІСТЬ»,
«РОЗРІЗНЕНІСТЬ»**

Українське суспільство, оновлюючись і гартуючись в нових історичних та геополітичних реаліях, передовсім у справедливій оборонній війні України проти жажливої агресії російської федерації, потребує більш динамічної вираженої мовної стратегії в соціокультурному полі та в індивідуальних комунікативних траєкторіях мовців. Нині, хоч як би не ламали списи прихильники російської мови в борні за обстоювання її сфери впливу в Україні, перехід на українську більшості населення стає невідворотнім і покликаний позбавити спекулятивного підґрунтя в так званому «захисті російськомовного населення». Свого часу відомий журналіст Павло Казарін зазначав: «Настав час припинити виправдовувати власне сьогодення національним менталітетом. Оскільки національний менталітет – це кубик Рубіка. Головоломка, число граней якої наближається до кількох десятків. Зібрати його неправильно можна в мільйон способів. І тільки один результат складання на цьому історичному етапі буде вважатися правильним. Уявіть, що кожна деталь кубика – це риса національного менталітету. І що в цієї риси є кілька боків. І лише від нас залежить, який саме вияв національної звички відкриється світові» [1, с.6]. Так само й щодо мови – настав час акумулювати вольові зусилля всього суспільства в опануванні українською мовою для розвитку та збереження української нації й державності, піднесення її престижу в світі.

Потреби суспільства в якісному спілкуванні перед викликами збройного вторгнення та інформаційно-пропагандистської навали значною мірою забезпечує ефективна рідномовна комунікація фахівців, а відтак зростає роль мовної освіти.

Мета цієї розвідки – на підставі опитування студентів ХНПУ імені Г. С. Сковороди та аналізу їхніх есе визначити й стисло охарактеризувати їхню позицію щодо мовної ситуації в Україні та ролі нормативного мовлення.

В жодного з опитуваних не виникло сумніву щодо потреби й необхідності спілкуватися українською. Приємно, що більшість здобувачів не приймає суржикю, обстоює нормативне мовлення, особливо у фаховому спілкуванні. Основні аргументи майбутніх спеціалістів на користь саме чистого мовлення такі:

Українська мова – це підґрунтя існування нашого народу, чинник його міцності, гідності, формування політичної нації, тож чим чистіша вона буде, тим сильнішими ставатимемо: *«У нас знову намагаються відібрати мову. За те, що люди розмовляють українською – вбивають і примушують розмовляти іншою мовою. Це робиться задля того, щоб послабити народ, підкорити людей, надати їм меншовартості, змусити їх відмовитися від свого й слідувати чужим звичаям і законам, не властивим українцям. Говорімо українською на противагу ворогам правильно, не спотворено, щоб наша гідність не змаліла, сила прибувала!»* «Багато людей «українізувалися», але дехто так і залишився просто населенням, яке не розуміє всієї проблеми та всієї могутності мови, для якого однаково – чи смітити мовно, чи сіяти мовну красу й зміцнюватися в ній». *«Росія відмовляє нам у праві існувати, спілкуватися рідною мовою, тож час припинити потурати їй, говорімо самі чудовою українською та створюймо якісне мовне оточення!»*

Нормативне мовлення – засіб консолідації населення, втілення цінностей: *«Чи спроможна мова згуртувати? Очевидно, що таки може. Але не мова сама собою нас гуртує, а цінності, закодовані в національній мові й передані в індивідуальному мовленні. А те, що цінне, варто берегти, очищувати від будь-якого «брудю».* «Мова – це не просто спосіб спілкування, а й глибинна здатність об'єднати людей, які мають щось більше, ніж просто бажання індивіда бути до когось або чогось прив'язаним, і тут не повинно бути місця мовним покручам». *«Норма-*

тивне мовлення сприяє формуванню взаємної довіри та відчуття спільності, некоректне використання слів чи мовленнєві бар'єри можуть спричинити непорозуміння, що особливо болісно відгукується у воєнному лихолітті».

Літературна мова – втілення народного духу, волелюбства, прагнення до свободи: «Згуртував нас дух, сила волі, характер, переживання спільних проблем. Ми такий народ, що коли хоча б хтось колись почне «заїкатися» про нашу країну, навіть владу, незадоволення якою маємо право висловлювати лише ми, громадяни, – от тут ми й гуртуємось. І наш дух потребує чистоти втілення». «Ми знаємо, що є один в одного, живемо своє життя в готовності триматися заради спільної мети – Свободи. І так було споконвіків. Хочеш підтримати це в собі – почни з малого, підвищуй свою мовленнєву культуру».

Студенти переважно правознавчого і політологічного спрямування відзначають необхідність наслідувати зразкове мовлення не тільки в професійному спілкуванні, а й у повсякденні, аргументуючи переважно так:

В умовах повномасштабної війни, коли російська федерація цинічно неодноразово звинувачує Україну, жертву свого нападу, в злочинах проти мирного населення, які сама ж здійснила, неточність у мовленні, зміщення сенсів, лексико-граматична невідповідність у мовленні правознавця чи політолога асоціюється не стільки з недбалістю, скільки з типом мислення представників «рускаво мира», з маніпулятивністю, інформаційною оманю, антигуманністю, що не припустимо для українського фахівця. Виважене нормативне мовлення створює простір для гуманізації стосунків, підвищує почуття безпеки і відчуття справедливості.

Висновковуючи, зазначимо: лінгвоосвітня діяльність здобувачів засвідчила високий рівень національної свідомості, аргументований спротив російськомовному засиллю, спроможність до розбудови вітчизняного соціокультурного простору.

Список використаних джерел

1. Казарін П. Забудьте про менталітет. *Український світ у наукових парадигмах*: Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Харків, 2015. Вип. 2. С.6–7.

*Волчанська Ганна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології
та журналістики,
Центральноукраїнський державний
університет
імені Володимира Винниченка
ORCID ID: [https://
orcid.org/0009-0006-9886-6671](https://orcid.org/0009-0006-9886-6671)*

МІКРОТОПОНІМИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ УКРАЇНОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Формування мовної особистості учня – пріоритетне завдання сучасної української школи. «Мовна особистість не є вродженою, вона формується і розвивається у процесі навчання, виховання, спілкування, тобто в різних видах діяльності» [5, с. 42–43]. Невіддільна ознака мовної особистості – почуття національної гідності. Така гідність ґрунтується на глибокому знанні історії, культури, літератури рідного народу. [1]. Національно-мовна особистість, на думку Л. Мамчур, – це носій рідної мови, який володіє сумою лінгвістичних знань, це мовець, який розширює функції мови, творить українськомовне середовище в усіх сферах суспільного життя, відроджує культуру, звичаї й традиції народу, подає зразки висококультурного інтелектуального спілкування літературною мовою [3, с. 75].

Питанням розвитку мовної особистості, її національно-мовної свідомості присвячені наукові роботи М. Вашуленка, Н. Голуб, О. Горошкіної, Л. Мацько, М. Пентиліук, Т. Симоненко, Л. Скуратівського, І. Хом'яка, Г. Шелехової та інших.

Основними чинниками, що впливають на формування національно-мовної особистості є соціолінгвістичні, психолого-педагогічні й культурологічні. Культурологічний аспект підпорядковується вихованню національно свідомої україномовної особистості.

Одним із принципів реалізації державної програми «Освіта (Україна XXI століття)» є національна спрямованість освіти, що полягає у невіддільності освіти від національного ґрунту, її органічному поєднанні з національною історією і народними традиціями, збереженні та збагаченні

культури українського народу, визнанні освіти важливим інструментом національного розвитку і гармонізації національних відносин. [6].

Ефективним засобом, що сприятиме розв'язанню таких завдань, є організація у школах лінгвокраєзнавчих досліджень, складником яких є вивчення ономастичного матеріалу, що, на думку Т. Торчинської, завдяки своєму розвивальному і виховному потенціалу має практично невичерпні можливості для навчання і виховання, стимулює пізнавальну активність учнів, сприяє міцному й осмисленому засвоєнню знань, розширює кругозір, пов'язує навчальний процес із життям. Це стосується всіх ланок шкільної освіти. [4].

Соціокультурним простором, що презентує національні принципи та тенденції щодо творення й уживання власних назв, є мікротопоніми того чи того населеного пункту, оскільки саме цей шар лексики відображає лінгвістичну географію онімичної номінації.

Мікротопоніми (за О. Лужецькою) – назви невеликих за розміром та формою рукотворних об'єктів, зокрема частин села, кутків, вулиць, доріг, стежок, криниць, мостів, а також природних реалій – боліт, горбів, гір, джерел, долин, лугів, пасовищ, полів, ставків, урочищ, ярів – унікальне джерело для вивчення мови, етнографії, історії, географії. У таких назвах можна виявити давно забуту лексику на позначення історичних реалій, понять, а також фонетичні й словотвірні явища. Вони містять важливу інформацію про розвиток краю, ландшафт, культуру, господарську діяльність, традиції тощо, є живим носієм нових явищ та реалій. Такі мовні одиниці відомі, переважно, лише вузькому колу місцевих жителів [2].

Зважаючи на сучасну політичну ситуацію в державі, гостро постало питання перейменування внутрішніх об'єктів адміністративних одиниць, зокрема назв вулиць, провулків, площ, проспектів, що набуло важливого значення, оскільки через перейменування формується україноцентрична модель історичної пам'яті, уніфікується національна традиція номінації без імперського й радянського підґрунтя.

Отже, мікротопоніми і є той соціокультурний простір, що формує україномовну особистість, поглиблену лінгвістичну компетентність, патріотичну свідомість.

Список використаних джерел

1. Єрмоленко С. Я. Формування української мовної особистості» / *Українознавство*. 2010. № 1. С. 120–123.

2. Лужецька О. Б. Мікротопонімія Південно-Західного Опілля. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/1227/1/%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82.pdf>

3. Мамчур Л. Формування мовної особистості в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» /Академічна культура дослідника в освітньому просторі: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 17 травня 2018 року)/ за ред. О. М. Семеног. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2018. С. 74–78.

4. Торчинська Т. А. Місце роботи над ономастиком на уроках української мови в початкових класах. URL: <https://docplayer.net/82741350-Nastupnist-v-oznayomlenni-ditey-doshkilnogo-ta-molodshogo-shkilnogo-viku-z-tvarinnim-svitom.html>

5. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : моногр. /А. М. Богущ, О. С. Трифонова, О. І. Кисельова, Ж. Д. Горіна, М. П. Черкасов. Одеса, 2008. 272 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>

Губарева Галина,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови,

Харківський національний університет

імені В. Н. Каразіна

ORCID ID: <https://>

orcid.org/0000-0002-3090-3441

УКРАЇНЬСЬКА МОВА В ЧАСОВИХ І ПРОСТОРОВИХ ВАРІАЦІЯХ НА СТОРІНКАХ СУЧАСНОГО ФЕНТЕЗІ

Нині видається важливим і продуктивним вивчення мовних особливостей текстів фентезі – популярного жанру сучасної художньої прози, що дає змогу описати багатство використання засобів у них, зумовлених законами стилю, жанру, специфікою авторського ідіостилу. Матеріалом дослідження стало оповідання Наталії Матолінець, яке видавці назвали «пригодницьким урбан-фентезі на тлі Львова 30–40-х років ХХ століття». Головна героїня твору Фестина Гаєцька успадкувала від батьків здатність проходити крізь дзеркала в інший час. Цей фентезійний елемент названо *дзеркальством*. Зауважмо, що то єдине слово – новотвір авторки, який уналежнює текст як фентезі. Загалом же у творі доволі яскраво відтво-

рено історичний Львів, район Кастрелівки, де розгортаються події довоєнного і воєнного часів (і де нині живе сама письменниця), і передано мову міста – львівське койне [2] в його фонетичних, лексичних, граматичних виявах, зокрема в мовленні персонажів: «*На, **вспокійся. Най Ігнац сам тебе навчить***» [1, с. 226]. Виокремлюємо відповідну специфічну побутову лексику (*креденс, п'єц, слоїк, мешти*): «*Чужинець – побіля її улюбленого **п'єца** в конюшини, совгає її **напуцованими паркетами...***» [1, с. 243]; назви міського ландшафту (*двірець, пасаж*), львівські топоніми: «*Тому вранці Фес не вельми втішилася, коли цьотка за сніданком веліла вбиратися: мовляв, день погідний, підемо по марципани до пасажу. Цьотка казала «**до пасажу**», а їх у місті було кілька. Та вона мала на думці один певний – **Міколяша, між вулицями Коперника і Крутою. Марципани вона брала тільки там***» [1, с. 233]; власні імена персонажів твору (*цьотка Розалія, Стефан Богушевич, Ракель, Зофія*).

Важлива художня роль в оповіданні належить чужомовним вкрапленням, що характеризують мовні партії персонажів-поляків: «***Матко боска!** – зойкнув хтось за спиною Фес... – **Ти цо ту робиши, дівко?** – пані ошаліло обдивлялася Фес. – **Хочеш, жеби** тобі яка каменюка голову пробила? – жінка глипнула в бік обпаленого, поруйнованого пасажу. – **Вже ніби мало *тотих* Богушевичів...***». Натомість транслітеровані слова російської мови стають засобом творення лінгвокультурного типуажу радянського окупанта, «асвабадітеля»:

«У вагони заштовхували людей. <...>

Шевслісь. Бистрєс.

Фес не розуміла цих слів. Її мурашило: то ж конвоїри. <...> Насніх зв'язані клунки. Люди всі були задивлені в темряву вагонів попереду. <...>

Тюмень. Чита. Архангелськ.

Фес розуміла: треба тікати. Тікати вже і тепер. Бо якщо її помітять (як не помітили досі?), якщо затягнуть у пацу одного з таких вагонів – їй не вирватися. І якраз коли вона почала підводитися з колін, в потилицю вчепилися чужі пальці. Вчепилися так, як до Фес ніхто раніше не торкався: чужинець ледь не видер їй волосся.

«**Садісьбистрєй!**» – гаркнув, як прокляв. Незнайомі слова забарабанили, мов снаряди» [1, с. 222].

Незрозумілі накази, назви міст (куди виселяли львів'ян) постають маркерами чужого, ворожого світу, що несе загрозу; переданню емоційного стану Фестини – страху від самого звучання фраз і від дій загарбників – слугують вжиті дієслова-експресиви (*мурашило; в потилицю вчепилися чужі пальці; гаркнув, як прокляв* та інші; розгорнута метафора слова забарабанили, мов снаряди).

Такою ж загрозливою є мова німецьких окупантів: «Далі вона силувано розпрямила плечі!». І заговорила. Німецькою. Вперше – не задля уроків чи іспитів, а задля дрібного шансу врятуватися на чужинське гаркаве «фройляйн».

Так, панове офіцери. *Гутен абенд*. Так, тут живу, в оцьому будинку. Вронила з вікна перстеник, розтелепа, ото й шукаю.

<...> Уже йду додому. Більше нипати не буду. *Данке, данке...*» [1, с. 264].

У наведеній невластне прямій мові синтаксичними й лексичними засобами відтворено стан переляку дівчини. Оцінні означення *чужинське гаркаве* маркують слова окупанта, але водночас згадані німецькі фрази стають порятунком для дівчини.

Отже, авторці вдалося майстерно витворити урбаністичний простір у його часовому вимірі й виписати мовні партії персонажів, чому підпорядковано добір різних шарів стилістично маркованої лексики.

Список використаних джерел

1. Матолінець Н. Спілка порятунку кахлів і людей // Хроніки незвіданих земель : зб. оповідань. Харків : Жорж, 2022. С. 217–304.

2. Підкуймуха Л. М. Лексичний склад західноукраїнського варіанта літературної мови (на матеріалі художніх текстів львівських письменників першої пол. ХХ ст.): дис. канд. філол. наук : 10.01.01, Київ, 2016. 336 с.

Демешко Інна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології
та журналістики,
Центральноукраїнський державний
університет
імені Володимира Винниченка
ORCID ID:[https://
orcid.org/0000-0002-2982-8675](https://orcid.org/0000-0002-2982-8675)

ДИНАМІКА СЛОВОТВІРНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Мова як генератор і найвища форма патріотизму, ідентифікатор національної належності стала «репрезентантом українського народу

у світі, ореолом нації та її етнічним кордоном» [1, с. 10]. У конкретних соціально-політичних ситуаціях зростають потреби користувачів мови шукати способи самовираження. Це пояснюється і підвищеною експресивністю та пейоративними конотаціями. Інновації характерні для певного періоду, долю яких визначають носії мови. Словотвірні інновації найшвидше реагують на історичні та геополітичні зміни в суспільстві. Екстралінгвальні та інтралінгвальні чинники, зокрема інтенсивні суспільно-політичні процеси сприяють виникненню неодериватів на позначення нових реалій або понять. Вплив екстралінгвальних чинників проявляється актуалізацією словотвірних процесів і моделей. Мовці в процесі комунікації добирають найраціональніші неологічні мовні засоби. Новотвори, виконуючи номінативну, дериваційну, емоційно-оцінну, акумулятивну, компресивно-інформативну, експресивну, діагностичну, характерологічну, інтегративну, соціально-комунікативну, прагматичну функції, передають інформацію про життя народу в певний період.

На початку XXI ст. помітна інтенсивність використання інновацій, що потребує опису способів творення новотворів у словотвірному аспекті. Інновації в аспекті дериватології описано в працях Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловської, Ж. В. Колоїз, А. М. Нелюби, О. А. Стишова, С. П. Гриценко, Є. О. Редька, Ю. В. Теглівець, О. В. Гурко, О. С. Дьолог, А. М. Гладченко, О. С. Комарової. Актуальність дослідження зумовлена перспективністю вивчення способів творення неолексем та з'ясуванням типів новотворів української мови. Доречно зазначити, що значна частина нових лексичних одиниць утворена способом телескопії, що полягає в структурній інтерференції та усіченні самостійних компонентів, у яких семантичну домінуючу функцію виконує мотиватор. Телескопічні одиниці досліджували Т. Р. Тимошенко, Ю. А. Зацний, С. М. Єнікеєва, Л. Ф. Омельченко, І. І. Гамерська, О. І. Дзюбіна ін.

Метою розвідки є опис динаміки словотвірних процесів новотворів з аналізом релевантних ознак похідних. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) дослідити способи словотворення новотворів; 2) з'ясувати структурно-семантичні особливості неодериватів, установити способи та засоби їхнього творення.

Кількість новотворів помітно зросла в період російсько-української війни. Це переважно відантропонімні (*кімити, приту́лити, арестовлення, байдено́терапия, кади́рити, макронити, шольци́ти, опутні́ти, закобзонити, скобзонити, путіно́чет, путлер, хапуті́р, капуті́н, шойгувати*) та відойконімні утворення (*віді́рпініти, зачонга́рити, вКАЛУШити – 'перемогти', перегостомелити, чорноба́йти, начорноба́йти, прочорнобаєний*) та ін.

Антронім *Б. Джонсонюк* утворено з позитивною семантикою за типовою словотвірною моделлю. Із негативною конотацією вжито префіксальні лексеми *недоцар, недофюрер*. Досить продуктивні й композитні утворення (*бандеромобіль, бандеросмузі, плитоноска* (від англ. *platecarrier*) – ‘легкий бронезилет’; *путлерюгенд, свинособаки*). Такі новотвори виникають внаслідок семантичного розширення та накладання структурних компонентів, що утворені способом телескопії: *кацапстан, оркостан, рашистан* із відповідною конотацією, тому похідні із суфіксоїдом **стан-** набувають продуктивності: *росіястан, бандостан*. На позначення президента Білорусі з пейоративним значенням уживається неолексема *бульбозавр, картопельфюрер*. На позначення президента РФ уживаються телескопізми з негативною конотацією *путлер, путанік*. Неолексема *чебурнет, путлернет* – на позначення російського автономного інтернету. Новотвори *арестовлення, арестол* (*Арестович + мовлення, Арестович + корвалол*) утворені способом телескопії на позначення заспокійливого мовлення та відео суб’єкта. Телескопізми, для яких характерна асоціативна природа, надають мовленню емоційно-експресивного забарвлення: *терораша, оркостан, втратонемі* (‘втрат нема’) та ін. [2, с. 281]. Подібні інновації повністю або частково поєднують семантику структурних компонентів, утворених способом основокладання з нульовою суфіксацією: *літакопад, генералопад*. Злиттям компонентів словосполучення та суфіксальними морфемами **-ець, – ник, щин(а)** утворено слова *мизамирець, ненчасник*. Помітна тенденція до творення десубстантивів (*чорнобаїти, забайрактарити, застінгерити, відджавелінити, заджавелінити хаймарсити, наволонтерити, байрактарицина* ‘про вузькість погляду, обмежене трактування культурного явища’), денумеративів (*задвухсотити, затрьохсотити*), девербативами (*присвітити*) вербативного блоку. Набувають продуктивності новотвори з префіксоїдом **кібер-** (*кібервійна, кіберфронт, кібервійська, кіберкозаки, кіберпартизани*). Ці новотвори адаптовані до української мови, утворені за моделями мови-реципієнта, тому, можливо, закріпляться в ній. Підтримуємо думку науковців, що «категорія дієслів є досить чисельною серед лексичних інновацій» [3, с. 11].

Останнім часом набуває продуктивності і конверсія. Ця тенденція помітна переважно внаслідок переосмислення запозиченої лексики в мові-реципієнті: 1) V→N: *to cover – кавер, to clutch – клатч, to look – лук*; 2) N→V: *google – гуглити, ангрейдити, моніторити, забанити, меганмарклити, тегнути, френдити*; 3) Adj→N: *мурал, крейзі*; 4) V→Adj: *to custom – кастомний*. Досить продуктивно представлені десубстантиви вербативного блоку.

Отже, найпродуктивнішими способами творення новотворів періоду війни є суфіксальний, префіксально-суфіксальний, префіксальний способи, основоскладання, основоскладання з нульовою суфіксацією. Новотвори в контексті набувають стилістичного забарвлення, а когнітивно-асоціативні процеси сприяють виникненню неолексем способом телескопії, а запозичення – конверсії, які останнім часом стали досить продуктивними. Аналіз лексико-словотвірних інновацій засвідчує, що телескопія – новий спосіб словотворення інновацій української мови. Це один із засобів і способів експліцитної економії в словотвірній номінації. Перспективу подальшого дослідження новотворів убачаємо у вивченні семантико-словотвірних особливостей та специфіки функціонування новотворів в українській мові.

Список використаних джерел

1. Гриценко С. Мовні інновації російсько-української війни 2022 року. *Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2 (32). 2022. С. 9–13.
2. Теглівець Ю. В. Телескопія як новітній метод словотворення суспільно-політичної лексики. *Нова філологія* : зб. наук. праць. № 85. 2022. С. 277–282.
3. Гладченко А. М., Комарова О. С. Неологізація лексики в період російсько-української війни. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Т. 34 (73). № 1. Ч. 1. 2023. С. 7–13.

*Ігнатченко Ірина,
кандидатка юридичних наук,
кандидатка мистецтвознавства,
доцентка, доцентка кафедри
адміністративного права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК СКЛАДОВА СОЦІОКУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Мова – система звукових і графічних знаків, що виникла на певному рівні цивілізаційного розвитку людства, яка постійно розвивається і має

соціальне призначення; правила мови нормалізують використання знаків та їх функціонування як засобів людської комунікації. Отже, мова – **найважливіший засіб спілкування і пізнання для кожної людини.**

Іноземна мова – це: (1) мова, якою розмовляють жителі іншої для особи країни; (2) мова, якою не розмовляють у країні походження особи, у зв'язку з чим нині є застосованим словосполучення «носії мови», особа яка проживає в іншій країні, але рідною його мовою є інша мова, а саме та яка притаманна для спілкування у країні його походження. Та ж мова, яка функціонує в країні її проживання буде для цієї особи іноземною.

Проблему вивчення іноземної мови на сучасному етапі державотворення в Україні доцільно досліджувати в **декількох аспектах або функціональних напрямках (рівнях):**

Правовому (державно-правовому і адміністративно-правовому): тут слід приділяти увагу правовим актам держави, що сприяють вивченню іноземних мов, а також ті заходи, які запроваджуються для цього.

Соціальному (соціально-економічному), в тому числі, враховуючи питання діджиталізації суспільного життя: тут слід вивчати закономірності соціально-економічного розвитку держави з урахуванням підвищення рівня грамотності громадян в сфері оволодіння іноземними мовами, включаючи застосування цифрових засобів дистанційного та інноваційного навчання;

Освітньо-культурному, в тому числі філологічному і лінгвістичному: тут слід підкреслити, що вивчення іноземної мови в сучасному світі – це одна з найважливіших складових сучасної, успішної людини. Знання хоча б однієї іноземної мови розширює світогляд, дозволяє пізнати культуру та звичаї іншого народу, а також повноцінно поширювати досягнення національної культури та мистецтва у світі.

Психологічному (особистісному): тут мова йде про те, що вивчення іноземної мови, неймовірний чинник розвитку особистості, в аспекті реалізації його навичок і здібностей, а також набуття нових вмій комунікації і практичної професійної діяльності.

Отже, на сучасному етапі в аспекті вивчення іноземної мови (мов) в Україні постає декілька питань. *Яку роль вивчення іноземної мови (мов) відіграє в майбутньому українців? Яку іноземну мову доцільно вивчати насамперед?* Соціологічні дослідження доводять, що як мова міжнародного спілкування в Україні найбільш поширена англійська мова. Проте будь яка міжнародна мова, і володіння нею відкриває двері до більш широкого спектра можливостей у глобальному суспільстві, тому най-

кращім варіантом обрання другої мови для вивчення є індивідуальна потреба і перспективність такого вивчення для кожної особи. Тому поряд з англійською мовою українці часто-густо вивчають німецьку, іспанську та французьку мови (або іншу іноземну мову, яка є необхідною для подальшої роботи або проживання в іншій країні, зокрема, приміром, польську мову). Це свідчить про те, що в українському суспільстві вже сформувалося чітке розуміння, що незнання іноземної мови, насамперед англійської, – це втрачені можливості. І навіть на державному рівні вже є застосовуються дієві спроби сприяти тому, щоб українців оцінювали як кваліфікованих спеціалістів, які можуть конкурувати зі світовими.

Пріоритет же саме англійської мови, як найбільш перспективної для вивчення, є те що вона займає перше місце серед кількості її носіїв загальною кількістю до 1,4 мільярда у світі (випереджуючі китайську мову до 1,3 мільярда та іспанську мову до 500 мільонів) серед 7538 існуючих мов (за даними довідкового видання *Ethnologue: Languages of the World* [1], що розробляється та випускається організацією SIL International, відомої як Summer Institute of Linguistics – «Літній інститут лінгвістики» у друкованому та електронному вигляді і має найбільш багатий словниковий склад (за даними американського видання *USA Today* за 2010 р.) – 999 985 слів.

Носіями української мови за різними довідниковими даними є від 40 до 47 мільйонів осіб Відповідно до даних Національної Академії Наук України, сучасна українська мова містить приблизно 256 тисяч слів.

Отже, англійська мова стає *must have* для здобуття престижних і прибуткових професій у нашій країні, а також для держчиновників багатьох рівнів. Тому Верховна Рада підтримала в першому читанні законопроект №9432 від 28.06.2023 про застосування англійської мови в Україні, який розроблено з метою врегулювання на законодавчому рівні питання функціонування англійської мови як мови міжнародного спілкування в Україні [2].

Це підтверджує Євроінтеграційні прагнення України і визнання європейських стандартів у сфері мовної політики ЄС, яка спрямована на те, щоб кожен громадянин європейської спільноти володів, як мінімум, двома іноземними мовами.

Популяризувати мову міжнародного спілкування в Україні будуть усіма можливими способами. Мінцифри розпочинає з Урядом велику національну програму – *Future Perfect (досконале майбутнє)*. Це – Національна програма популяризації англійської як мови міжнародного

спілкування в Україні, створена з ініціативи Президента України. Координуватимуть втілення програми Міністерство цифрової трансформації України у співпраці з Міністерством освіти і науки України й Міністерством культури та інформаційної політики України [3].

Також програму підтримали, зокрема: (1) Місія USAID в Україні (Агентство США з міжнародного розвитку – вищий федеральний орган державного управління Сполучених Штатів Америки в галузі надання допомоги за кордоном); (2) Фонд Східна Європа (який є партнером-виконавцем програми із надання мікрогрантів малому бізнесу). Програму розвиває, зокрема: (1) Національне агентство державної служби України; (2) British Council (Британська рада – урядова організація Великобританії, покликана розвивати співробітництво в галузі освіти, культури та мистецтва між Великобританією та іншими країнами); (3) Cambridge University Press & Assessment. (видавництво Кембриджського університету); (4) Київський міжнародний інститут соціології.

Мовна програма, яка втілюється за принципом *lifelong learning* (освіта протягом усього життя), доступна всім українцям та українкам. Програма складається з законопроекту, що передбачає впровадження англійської мови у різних сферах діяльності, а також продуктів та сервісів, які допомагають вивчати мову у зручному та доступному усім форматі. Перші з них – це платформа Empower та платформа для вивчення мов Promova.

Empower (укр. – розширення можливостей) – це ініціатива британських колег з Кембриджу, доступна для всіх українських університетів. Онлайн-платформа для вивчення англійської мови, що поєднує сучасні методи навчання та стане корисним інструментом для викладачів і студентів. Запуск платформи Empower є частиною пакету підтримки, яку надає Україні Кембридж від початку повномасштабного вторгнення росії в Україну. Ініціатива створена за підтримки Cambridge University Press & Assessment.

Promova (англ. – є Pronunciation) – це платформа для вивчення мов з персоналізованим підходом. В межах мовної програми Future Perfect, платформа надає українцям Premium-доступ до всіх мовних курсів на 3 роки. Skorистатися можливістю можна, зареєструвавшись на сторінці Free for Ukraine на сайті Promova та підтвердивши громадянство через застосунок Дія (Підпис) [3].

Вище вже зазначалося, що загальноприйнято вивчати англійську мову, як міжнародний еквівалент спілкування. Але це не зменшує ступінь значущості вивчення інших іноземних мов. Існує широкопоширена думка,

що не кожна людина здатна вивчити іноземну мову. На жаль частково слід погодитися з цим фактом, оскільки у кожної людини суто індивідуальні схильності і здібності, хтось більш тяжіє до точних наук, у когось більш гуманітарний склад розуму. Але, безсумнівно, у кожна особа має ті чи інші здібності, які потрібно розвивати, підживлювати та зміцнювати.

Науково доведено, що вивчення будь-якої іноземної мови навіть у випадку якщо не особою буде досягнуто бажаного результату – покращує пам'ять, увагу і вміння зосередитися на своїй думці, що може бути надзвичайно корисним практично у будь-якій сфері життєдіяльності суспільства.

Мотивація вивчення іноземної мови на сучасному етапі в Україні має неабияке значення для кожного громадянина, кожного представника нашої держави, який її репрезентує на національному і міжнародному рівнях.

Сьогодні знання хоча б однієї іноземної мови – не просто показник освіченості і рівня інтелектуального розвитку людини, але також характеристика таких її якостей, як посидючість, терпимість і відкритість до постійної самоосвіти. Знання іноземної мови є мінімальною вимогою до кожного, хто хоче побудувати вдалу кар'єру і досягти успіху в житті. Більш того, є й інші не менш важливі причини, чому варто вивчити хоча б одну мову, а в ідеалі і кілька [4].

Причини, з яких варто вивчати іноземні мови: (1) підвищення шансів на ринку праці (в тому числі займатися науково-педагогічною та практичною діяльністю у сфері правознавства); (2) розширення кола спілкування (в тому числі із зарубіжними колегами); (3) безперешкодний доступ до будь-якої інформації (можливість ознайомлення з науковими першоджерелами і матеріалами досліджень безпосередньо). Таким чином, уявляється за доцільне узагальнити вищезазначене прямою мовою перших осіб нашої держави.

Володимир Олександрович Зеленський, Президент України: «Кожен розділ української освітньої системи має бути пропрацьовано, кожен етап освітнього процесу – ретельно продумано з урахуванням перспектив. Сьогодні англійська – це мова міжнародної співпраці, міжнародного бізнесу та міжнародної науки. Україна, яка хоче бути сильною частиною глобального світу, потребує високого рівня англійської мови, щоб українські інтереси поширювалися світом, а наші люди здобували глобальні можливості» [3].

Денис Анатолійович Шмигаль, Прем'єр-міністр України: «Українці, які володіють англійською, мають суттєві переваги на ринку праці. Англійська мова – це двигун просування конкурентних продуктів та сервісів, драйвер успіху та запорука самореалізації для тисяч людей» [3].

Висновок: вивчення іноземної мови – це найкращий шлях, найважливіша складова соціокультурного розвитку особистості в аспекті її самоідентифікації і самореалізації у глобальному світовому інформаційному середовищі. Пізнання іноземної культури і мови на сучасному етапі в Україні – це досконалий спосіб для поглибленого сприйняття і професійного вивчення нашої рідної мови всіма українцями і українцями, з метою її вільного і шанобливого використання, розвитку і поширення серед всього людства.

Список використаних джерел

1. Ethnologue: Languages of the World. URL: <https://www.ethnologue.com>.
2. Про застосування англійської мови в Україні: Проект Закону України від 28 червня 2023 р. №9432. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42201>.
3. Future Perfect: Мовна програма, що готує до майбутнього. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/future-perfect>
4. 6 причин, чому варто вивчати іноземні мови. *Асоціація репетиторів України*. URL: <https://repetitor.org.ua/6-prichin-chomu-var-to-viv-chati-inozemni-movi>.

Крижанівська Ольга,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології
та журналістики,
Центральноукраїнський державний
університет
імені Володимира Винниченка
ORCID ID:[https://
orcid.org/0009-0006-7210-998X](https://orcid.org/0009-0006-7210-998X)

МІСЦЕ І РОЛЬ ІСТОРИКО-ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ФОРМУВАННІ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ- ФІЛОЛОГА-УКРАЇНІСТА

Непроста історія української мови, її сучасний стан в Україні змушують шукати пояснення, чому друга за кількістю носіїв слов'янська мова на своїй етнічній території має «своєрідне соціолінгвістичне ста-

новище»: «хоч українська мова *de jure* ...мала б стати мовою повного територіального поширення, вона такою не є...», «на сході України ...не є ще й мовою повного етнічного поширення»[5, с.105].

Останніми роками вийшли десятки наукових та науково-популярних досліджень, які розглядають мовні проблеми і відповідають десь частково, а десь повніше на питання чому з нашою мовою так?, коли виникли загрози? наскільки глибоко винищено її особливості? і що далі буде? Найпримітніші серед них роботи В. Німчука, Г. Півторака, О. Ткаченка, П. Гриценка, І. Фаріон, П. Селігея, О. Демської та ін. З'явилися змістовні документальні фільми на мовну тематику (до прикладу, «Соловей співає. Доки голос має»), ролики в соціальних мережах тощо. Але наскільки відомі ці напрацювання українцям? Хто їх популяризує? Зрештою, а чи всі вони доступні тим, хто цікавиться мовними питаннями?

На наше глибоке переконання, найбільше можливостей займатися мовною просвітою мають учителі, а серед них – мовники. От тільки не всі вони готові до цього, бо рівень мовних компетентностей, тобто знань про мову як систему, не завжди може зарадити у виховній роботі з мови. Та й самі вчителі часто не можуть бути переконливими в дискусіях про мовні проблеми. Нинішнє покоління студентів-філологів, майбутніх учителів, треба готувати до професійної діяльності з урахуванням того, що вони повинні займатися мовним просвітництвом. Чи враховано це в ОП ЗВО? Ні. Оскільки курси, які формують мовноособистісні переконання, практично зведені до мінімуму. Особливо дисципліни історичного характеру. У багатьох ЗВО в навчальних планах залишився тільки «урізаний» малоформатний курс «Історична граматики української мови». Ні за 30, ні за 40 аудиторних годин сформувати мовну особистість професіонала-мовника важко. Але спробуємо тезово окреслити можливості активізації цього напрямку формування особистісних компетенцій майбутнього вчителя.

1. До ухвалення державного Стандарту з галузі знань «Середня освіта. Українська мова і література» необхідно реструктурувати курс «Історична граматики української мови» в «Історія української мови», в якому інтегрувати основи Вступу до слов'янської філології, Старослов'янської мови, Історичної граматики української мови, Історії української літературної мови та Історії лінгвістичних учень. При цьому не хехтувати в часи міжконфесійних змагань важливими знаннями про місце й роль старослов'янської мови у формуванні літературної української [1].

2. Формування мовних компетентностей про становлення нашої мови в попередні епохи, про зникомі й утворювані категорії й одиниці, про стилі й жанри в минулому та сучасному доповнити й новітніми прогностичними дослідженнями про майбутнє мов. У такому разі студенти на широкому тлі розвитку різних етнічних мов можуть помітити спільне й відмінне в ньому для своєї мови. Зараз з'явилася низка публікацій, яка уможливило мотивування кожного, хто навчається, до лінгвофурологічних роздумів [4, 5].

3. Усвідомлення того, що минуле й сьогодишнє української мови залежало і залежить не тільки від загальномовних закономірностей її розвитку, а й від позамовних чинників, є одним із важливих факторів усвідомлення власної відповідальності за нинішній стан і майбутнє української мови. І зараз в арсеналі відповідального викладача і вчителя є немало історико-лінгвістичних досліджень [2, 3] про особливості розвитку української мови в різні історичні періоди. Головне, щоб він не обмежувався, як у попередні часи, тільки переліком валуєвських/емських/радянських дискримінаційних мовних законів, а показував чому і для чого вони ухвалювалися і як відбилися на стані нашої мови нині.

4. Знання про історію формування української мови є важливим складником мовних компетентностей майбутнього вчителя. Але завдання викладача історичних дисциплін – навчити виявляти їх в певних мовленнєвих ситуаціях (інколи дуже агресивних), спричинених обговоренням мовних питань. Отже, уміння виявляти переконливість під час дискусій, підтверджену обізнаністю про специфіку розвитку і світових, і зникомих, і мов повного і часткового територіального та етнічного поширення, їхніх діалектів є виявом сформованої мовної особистості освітянина.

Список використаних джерел

1. Белей Л. Не лишаючи ані титли... Лінгвобіографія старослов'янської мови. Київ: Темпора, 2015. 256 с.
2. Демська Оріся Українська мова. Подорож від Бад-Емса до Страсбурга. Харків: Vivat, 2023. 304 с.
3. Кузнєцова Євгенія. Мова-меч. Як говорила радянська імперія. Львів: Вид-во Старого Лева, 2023. 376 с.
4. Селігей П. О. Українська мова в 2222 році. Вступ до лінгвофурології. Київ: Академперіодика, 2023. 452 с.
5. Ткаченко Орест . Українська мова і мовне життя світу. Київ : «Спа-лах», 2004. 271 с.

*Лисенко Олена,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри культурології,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ORCID ID: [https://
orcid.org/0000-000-942-350X](https://orcid.org/0000-000-942-350X)*

НЕОСЕМАНТИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛЕКСИКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВОЄННИХ РЕАЛІЙ

Українська мова в умовах сучасних воєнних реалій стала зброєю, захистом і символом незламності нашого народу. Насамперед на виклики воєнного часу відреагувала лексика, активно поповнюючи свій склад новими словами та значеннями. Під час війни з'являються нові поняття, що нагально потребують мовного позначення. Для цього носії мови утворюють не лише нові лексеми, а часто послуговуються наявними формами, модифікуючи відомі значення для своїх нових комунікативних потреб.

Поняття неосемантизації тісно пов'язане з проблемою лексико-семантичного варіювання та розвитку семантичної структури слова. Під терміном *неосемантизми (семантичні неологізми)* науковці розуміють новий лексико-семантичний варіант відомої раніше лексичної одиниці, що перебуває у відношеннях семантичного зв'язку з іншим(и) лексико-семантичним варіантом цього слова. Зміни в семантичній структурі слова пов'язані з потребою нової номінації з огляду на наявний лексичний потенціал та характеризуються новизною як щодо форми, так і змісту.

Сучасні неосемантизми позначають нові реалії й поняття, людей та їхні дії. Кожне слово відображає те, що відбувається зараз і знайоме всім українцям. Крім того, неосемантизми підкреслюють особливу характеристику їхніх авторів: образність мислення, здатність до пересмислення дійсності та велике почуття гумору, унаслідок чого безперервно виникають нові метафори чи метонімії, звучуються чи розширюються попередні значення слів тощо. Як зазначає О. Стишов, «кількість неосемантизмів неухильно зростає та урізноманітнюється,

заповнюючи номінативні лакуни, що постійно виникають, збагачуючи емоційно-експресивні засоби загальнонародної української мови» [2, с. 366].

Автори монографії «Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі» виокремлюють три типи неосемантизмів: 1) семантичні деривати, що з'явилися у мові внаслідок семантичного словотворення в межах уже відомого слова; 2) приховані новозапозичення, що становлять нове значення раніше адаптованого іншомовного слова, запозичене у тій же формі, від того ж або й іншого прототипу з тієї ж або з іншої мови-джерела; 3) новотвори, які постали завдяки повторному використанню тієї ж словотвірної моделі для позначення нового поняття (повторне створення вже наявної форми для нового значення) [1, с. 24]. Ці семантичні процеси становлять різні типи вторинної номінації, коли мовці для окреслення нового змісту використовують уже наявну формальну структуру й ту ознаку номінації, яку вона містить [3, с. 185].

На окрему увагу заслуговують лексеми, які із початком повномасштабного вторгнення набули нових або додаткових значень унаслідок переосмислення наявних. Переосмислення значення – це результат суто семантичної деривації, який має високу продуктивність у сучасній мові. Мовознавці виокремлюють такі основні види семантичної деривації: метафора, метонімія, розширення та звуження значення.

Нові значення у структурі слова утворені на основі перенесення найменувань за подібністю з'являються, щоб надати предметам, явищам, діям чи процесам експресивної характеристики та емоційного забарвлення. Це простежуємо на прикладі семантичної видозміни таких лексем, як «дискотека», «дзеркальна тиша» – бойові дії; «піксель» – українська військова форма, забарвлення в стилі ЗСУ; «Мордор» – росія, «орки» – російські військові, нелюдські істоти (назви з відомого роману Дж. Толкіна «Володар перснів»); «затридні» – нереалістичні плани; повільні і несміливі дії деяких європейських партнерів спричинило появу лексеми «макроніти» – робити стурбований вигляд; «приліт» – влучання ракети чи її уламку в якісь об'єкти; «мопед» – іранський дрон-камікадзе, яким користується Росія для обстрілу України (таке значення лексеми виникло через те, що під час польоту двигун безпілотної видає характерний звук – шумить, як мопед чи бензопила); «пташка» – дрон, літак,

вертоліт, «бавовна» – вибухи на тимчасово окупованій території України та на території рф (російські ЗМІ називають вибухи «лясками» (рос. хлопкáми).

Варто зауважити, що неосемантизми можуть впливати на утворення інших груп лексики на основі нового значення слова. Як приклад можна навести утворений міфонім «Бавовнятко» – назва міфічної істоти, яка палить бази російських окупантів. Нині Бавовнятко постає персонажем дитячих пісень й анімаційних фільмів, мемів, втілене в іграшках, сувенірах тощо.

До контамінацій (нові слова внаслідок поєднання частин двох подібних слів або форм) із семантикою, що дорівнює сумі значень компонентів, можна віднести пейоратив «путлер», який утворився на основі злиття двох прізвиськ російського президента В. Путіна та німецького деспота А. Гітлера, і має негативну конотацію; «арестовлення» – повідомлення, що заспокоює, де перший компонент – прізвисьце О. Арестовича (тепер колишнього позаштатного радника голови Офісу Президента України, тембр голосу та зміст повідомлень якого заспокоює бентежних українців), а другий – усічена частина слова повідомлення, і має позитивну конотацію.

Отже, воєнні неосемантизми свідчать як про багатство української мови, так й про інтелектуальну дотепність нашого народу, прагнення мовців до різноманіття й виразності висловлення думки. Мовні реакції на нові воєнні обставини є дуже ціннісним етапом подальшого розвитку української мови та країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Клименко Н, Карпіловська Є., Кислюк Л. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі : монографія. Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. 336 с.

2. Стишов О. А. Семантичні неологізми в дискурсі українськомовних масмедіа початку XXI століття / О. А. Стишов // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. Кривий ріг, 2015. Вип. 13. С. 364–374.

3. Таран А. Зміна змістового обсягу слів як спосіб неосемантизації. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. Житомир, 2022. Вип. 3 (98). с. 183–191.

*Мех Юлія,
кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри адміністративного
права та адміністративної діяльності,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ORCID ID:
<https://orcid.org/0000-0002-0191-1020>*

РОЛЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МОВНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ НАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Воєнний стан ставить під загрозу не лише фізичну безпеку, а й культурну ідентичність українського народу, тому сьогодні в Україні одним із ключових завдань є збереження мовної ідентифікації нації. Наша держава має різноманітність мовних груп і культур, тому мовна ідентифікація нації має багатогранну природу. Російська агресія не лише примушує боротися за територіальні межі, але й створює загрозу мовному розмаїттю та ідентичності країни, оскільки військові конфлікти можуть призвести до загострення мовних розбіжностей та втрати мовної рівноваги, що може спричинити дисгармонію та конфлікти всередині суспільства.

В умовах воєнного стану ще більше підсилюються ці загрози. Зокрема, мовна ідентифікація стає об'єктом маніпуляцій з боку зовнішніх агресорів або внутрішніх політичних сил, супроводжуючись спробами асиміляції та пригноблення прав мовних меншин. За таких умов державно-приватне партнерство відіграє ключову роль, стаючи важливим інструментом зміцнення мовної культури, збереження національної ідентичності та підтримки мовних прав громадян. Збереження мовної рівноваги та захист мовних прав стає важливим завданням для збереження національної єдності та стабільності.

Відповідно до Закону України «Про державно-приватно партнерство» державно-приватне партнерство – співробітництво між державою України, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами – підприємцями

(приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами.

На стороні приватного партнера у договорі, що укладається в рамках державно-приватного партнерства, можуть виступати декілька осіб, які відповідно до цього Закону можуть бути приватними партнерами. Такі особи несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями, передбаченими договором, що укладається в рамках державно-приватного партнерства [1].

Державно-приватне партнерство сьогодні має стати ефективним механізмом для забезпечення мовної ідентифікації нації в умовах воєнного стану. Зокрема, вбачається доцільним звернення уваги на наступні форми взаємодії публічної адміністрації (державний партнер) та приватних осіб (приватний партнер):

1). Захист мовних прав: держава та приватний сектор можуть спільно працювати над створенням та впровадженням законодавчих актів, які гарантують мовні права усім громадянам, незалежно від ситуації в країні. Приватні компанії можуть активно підтримувати ці ініціативи та брати участь у розробці та впровадженні мовної політики;

2). Створення мовних ресурсів: приватні компанії можуть інвестувати в розвиток мовних технологій, створення мовних програм, онлайн-ресурсів та інших засобів, які сприяють збереженню та розвитку мовної культури. Важливо активно залучати приватний сектор до підтримки мовних ініціатив. Бізнес може сприяти цій справі через спонсорство культурних заходів, фінансування мовних програм, видавничу діяльність, розміщення мовних ресурсів на своїх платформах тощо. Це не лише сприятиме збереженню мовного різноманіття, але й зміцнить імідж компаній у суспільстві.

3). Мовна освіта: співпраця між державними та приватними освітніми установами може забезпечити доступ до якісної мовної освіти для всіх шарів населення. Це допоможе підтримати мовну ідентифікацію та зберегти мовний рівновагу;

4). Пропаганда мовної толерантності: держава та приватний сектор можуть спільно працювати над проведенням інформаційних кампаній та заходів з метою просвітлення громадян про важливість мовної толерантності та розуміння різноманітності мов.

Таким чином, державно-приватне партнерство має великий потенціал у забезпеченні мовної ідентифікації нації в умовах воєнного стану. Спільні зусилля урядових та приватних структур, а також активна участь

громадянського суспільства можуть значно полегшити виклики, які виникають у цій сфері, та забезпечити збереження мовної культури та ідентичності нації.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про державно-приватно партнерство». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>

Нестеренко Тетяна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології
та журналістики,
Центральноукраїнський державний
університет
імені Володимира Винниченка
ORCID ID:
<https://orcid.org/0000-0001-8987-4350>

МЕТОД ПРОЄКТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ДІАЛЕКТОЛОГІЇ

Мова є важливою ознакою нації як історичної спільності людей. Для українців, що впродовж багатьох століть не мали своєї державності, зазнавали імперських впливів, мова є винятково важливою. Особливу роль мови для згуртування нації ми відчули з початком військової агресії Росії щодо України в 2014 році, а ще гостріше – 2022 року, коли гасло «Какая разница» назавжди відійшло в минуле й особливої актуальності набула теза Ю. Шевельова про те, що «мовна єдність народу збереглася й посилилася скоріше не всупереч драматичним історичним подіям, а завдяки їм» [3, с. 711].

Коли йдеться про націю, то першою чергою мається на увазі існування її відшліфованого різновиду з усталеними для певного часу кодифікованими нормами – літературної мови. Проте не слід забувати, що територіальні діалекти повсякчас залишаються одним з найважливіших джерел поповнення й збагачення літературної мови, тими потічками, які, за висловом Я. Радевича-Винницького «впадають у могутнє річище за-

гальнонародної мови та її вищого, окультуреного різновиду. Пересохнуть струмки – обміліє ріка» [2, с. 21–22].

Зростання рівня освіти носіїв мови, орієнтація їхнього мовлення на норму та зразок, асиміляційні процеси, зумовлені впливом інших мов, урбанізація та глобалізація, а тепер ще й пов'язані з війною окупація частини території Слобожанщини й Півдня України та вимушена міграція значної кількості українського населення негативно позначаються на розвиткові живої народної мови.

Одним із найважливіших завдань учителя української мови і літератури є не лише підвищувати рівень культури мови та розвивати комунікативні компетентності учнів, а й дбати про те, щоб дитина зберегла любов до своєї материнської мови, заохотити вивчати рідну говірку, зберегти мовлення місцевості, де учень проживає. Для жителів Сходу й Центру України – ще й позбавити комплексу, що їхнє мовлення – це покруч, що розмовляти так, як учили батьки, неправильно; довести, що мова цих територій – частина великого південно-східного мовного масиву. Учитель повинен добре знати фонетичні, орфоепічні, лексичні та граматичні особливості місцевої говірки і, звісно, добирати ті методи й прийоми вивчення лінгвістичного матеріалу, які допоможуть дітям успішно засвоїти навчальний матеріал. З цією метою до освітньо-професійних програм спеціальності Середня освіта (Українська мова і література) включено обов'язковий компонент – курс «Українська діалектологія». Серед завдань курсу – ознайомити студентів з українською діалектною мовою як однією з важливих форм української національної мови та вивчити діалектне членування українського мовного простору; розглянути фонетичні, лексичні, морфологічні, синтаксичні особливості окремих говорів, географічне поширення діалектних явищ.

Вивчати особливості говорів і говірок української мови та території їхнього поширення найкраще за допомоги проєктного методу. «Сьогодні метод проєктів вважається одним із перспективних видів навчання, тому що він створює умови для творчої самореалізації учнів, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей», – твердить Г. Ісаєва [1]. Проєктну діяльність найкраще проводити в групах. Функція викладача – регламентувати діяльність групи, визначити провідну тему проєктування, загальну мету проєкту, алгоритм виконання проєкту, основну літературу, сформулювати теми проєктування.

У рамках курсу «Українська діалектологія» методом проєктів найкраще представити українські говори та окремі говірки, які існують

у їхньому складі. Мета проєкту «Сучасні українські говори» – навчити студентів досліджувати сучасні говірки на різних мовних рівнях – фонетичному, лексичному, морфологічному, синтаксичному, ознайомить основами лінгвістичної географії. Проєкт дасть змогу виокремити реліктові явища в говірках, допоможе глибше пізнати історію української мови, простежити вплив діалектів на формування сучасної української літературної мови. Орієнтовні теми проєктування:

1. Поліські діалекти 1) східнополіський (лівобережно-поліський); 2) середньополіський (правобережнополіський); 3) західнополіський (волинсько-поліський) разом з підсянськими говірками.

2. Південно-західні діалекти, межі поширення, найважливіші особливості. 1) волинсько-поліська група говорів: а) південноволинські; б) подільські говірки; 2) галицько-буковинська група говорів: а) наддністрянські, б) покутсько-буковинські, в) східнокарпатські / гуцульські, г) надсянські говірки; 3) карпатська група говорів: а) північнокарпатські / бойківські, б) південнокарпатські, середньокарпатські, в) західнокарпатські / лемківські говірки.

3. Південно-східні діалекти, межі їхнього поширення, головні особливості. Південно-східні діалекти старшої формації (середньонаддніпрянський) і пізнішого утворення (новостворені); переселенські говірки південно-східного діалектного типу. Групування південно-східних діалектів: 1) середньонаддніпрянські говірки; 2) слобожанські говірки; 3) степові говірки.

У рамках проєкту студенти повинні продемонструвати найголовніші ознаки кожного діалекту; територіальне поширення та межі груп говірок; найважливіші ознаки окремих говорів.

Отже, метод проєктів не лише дасть змогу ознайомитися з особливостями окремих говорів української мови, а й сприятиме розвитку творчих здібностей, навчить самостійно здобувати й аналізувати інформацію, конструювати свої знання та застосовувати їх для розв'язання пізнавальних і практичних завдань.

Список використаних джерел

1. Ісаєва Г. Метод проєктів – ефективна технологія навчання. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/1415/>
2. Радевич-Винницький Я., Іванишин В. Мова і нація. Кам'янець-Подільський: АБЕТКА, 2003. С. 70–74.
3. Шевельов Ю. Історична фонологія української мови. URL: <http://litopys.org.ua/shevelov/shev.htm>

*Петрова Озель Лілія,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства
і лінгводидактики
імені О. Г. Муромцевої,
Харківський національний педагогічний
університету
імені Г. С. Сковороди*

ВЛАСНІ НАЗВИ В ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА (СПЕЦИФІКА СТИЛІСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ)

Онімний простір літературно-художніх текстів Бориса Грінченка різноманітний, спрямований на розкриття імпліцитних та експліцитних смислів, функційно багатий, меншою мірою досліджений, отже, потребує більш детального розгляду й систематизації стилістичного функціоналу власних назв.

Аналіз праць Л. Белея, М. Торчинського, Г. Лукаш, Ю. Карпенка, Н. Попович, Т. Крупеньової дозволяє окреслити основні функції власних назв: *номінативно-ідентифікаційну; пізнавальну; естетичну; емоційно-експресивну; культурно-репрезентативну; характеристичну*, які яскраво простежуються у творчому дискурсі Бориса Грінченка. Ономастичні дослідження художньої антропонімії драматичних творів письменника здійснили Н. Попович [3], М. Сюсько, Я. Щебетян [4]; І. Смольянінова, О. Волинкіна аналізують кількісні показники власних іменувань у прозі автора; діалектним і говірковим особливостям мовотворчості письменника присвячені розвідки І. Матвіяса [2], К. Глуховцевої, Б. Шарпило [1].

Стилістичний функціонал власних назв у літературно-художніх текстах Бориса Грінченка досить різноманітний: вживання імені героя (*Свген Сагайдачний*) у контексті писемного різновиду публіцистичного стилю, а саме – некролога (оповідання «Як я вмер»): в такий спосіб автор актуалізує думку про суспільство, де письменників вшановують тільки після їх відходу, тобто ЛХА (літературно-художній антропонім) набуває стилістичних відтінків суму, жалю, співчуття; з іншого боку, контекст налаштовує на сатиричне сприйняття подій, оскільки герой живий; фольклорні конотації антропоніма *Сагайдачний* простежуємо в контексті алюзії, від-

силання до імені полководця, політичного діяча, гетьмана, кошового отамана Петра Конашевича-Сагайдачного, ушлякненого в усній народній творчості; водночас спостерігаємо антитезу – суперечність між реальним становищем письменників (матеріальна скрута, невлаштованість побуту) і їх високим покликанням (служити вітчизні, вести за собою інших).

Полікомпонентні антропоніми (імена та імена по батькові; імена, прізвища та імена по батькові) у повісті «Під тихими вербами», з одного боку, створюють ефект значущості, вагомості, підкреслення «важливого» місця героя в громаді; з іншого, персонажі, названі дво- та трикомпонентними онімами, викликають зневагу, осуд, оскільки намагаються неправомірно захопити землі менш заможних односельців: *«І добре хазяїнує: за ці чотири роки зріс він угору високо: з Дениса – Денисом Пилиповичем ізробився, з малого хазяїна – багатирем»* (Б. Грінченко, «Під тихими вербами»). Зміна порядку розташування частин трикомпонентного антропоніма і винесення на перший план прізвища із акцентуванням уваги на значенні твірної основи слугує поглибленню експресії та розкриттю характерних рис героя: *«Зараз біля його сидить Сучок Михайло Григорович. О, то не маленький Сучок!»* (Б. Грінченко, «Під тихими вербами»).

Спостерігаємо ряди імен для протиставлення двох протилежних за світоглядом частин громади (антитеза): *Зінько, Карпо, Васюта, Дмитро, Михайло / Денис Сивашенко; Григорій Павлович Копаниця; Денисів тесть Манойло Гаврилович, Домашин батько; сват Остап Колодій*; антропоніми у взаємодії із лексичним оточенням (*Терешко / кум, трохи п'яленький*) конструюють сатиричні та гумористичні контексти: *«— Хотіла на всіх рівно поділити! – гукнув кум Терешко, вже трохи п'яленький. – Ге! А ми не дали...»*; персонажі, які потрапили під вплив русифікації в містах, уживають перекручені, зросійщені варіанти імен, не властиві українській комунікативній культурі; в середовищі сільської громади сприймаються як комічні: *«— А што, харашо? Не журишь, Ванька, – і в нас завидьом! Вот только нимного поживу з вами, дак ми такое завидьом, що тільки ну да й облизись!»* (Б. Грінченко, «Під тихими вербами»).

Привертає увагу фонологічна організація прози, зокрема залучення антропонімів із повторюваними звуками (*д, т, о*) з метою зображення спільності поглядів героїв, схожості їх характерів: *«А далі ще сидять Денисів тесть Манойло Гаврилович, Домашин батько, біля нього сват Остап Колодій, кум Терешко Тонконоженко та Яхрем Рябченко...»* (Б. Грінченко, «Під тихими вербами»).

У межах основних функції власні назви в прозовому дискурсі Бориса Грінченка набувають додаткових стилістичних відтінків і колоритів (офіційності, розмовності, гумористичних, іронічних, сатиричних, емоційно-почуттєвих, історичних, фольклорних, естетичних, соціальних, родинно-сімейних конотацій), чому сприяє лексичне оточення, участь онімів у конструюванні стилістичних фігур антитези, алюзії, повторів, зміни порядку частин власної назви з акцентуванням уваги на значенні твірної основи, залучення фонологічних прийомів організації характеристичного потенціалу онімів.

Список використаних джерел

1. Глуховцева К. Д., Шарпило Б. А. Рідна говірка Б. Д. Грінченка в його мовотворчій спадщині. *Борис Грінченко. Тези доповідей республіканської науково-практичної конференції, присвяченої 125-річчю від дня народження видатного українського письменника, вченого, громадського діяча*. Ворошиловград, 1988. С. 99–101.

2. Матвіяс І. Роль говорів у мовотворчості Бориса Грінченка. *Українська мова*. 2009. №3. С. 10–16.

3. Попович Н. Ономастикон (антропонімія) драматичних творів Бориса Грінченка. *Українська література в загальноєвропейському контексті: Міжнародна наукова конференція*. Ужгород, 2002. Вип. 5. С. 272–273.

4. Сюсько М., Щебетян Я. Ономастикон (антропонімія) драматичних творів Бориса Грінченка. *Українська література в загальноєвропейському контексті: Міжнародна наукова конференція: зб. наук. пр.* Ужгород, 2002. Вип. 5. С.276–280.

Пивоваров Василь,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри культурології,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1815-584X>

МОВЛЕННЄВІ АСПЕКТИ КОНТЕНТУ СУДОВОГО РІШЕННЯ

У юридичній практиці основним актом реалізації судової влади є судові рішення – акт судового розгляду справи будь-якого виду проваджен-

ня [1]. Судовим рішенням також вважають акт реалізації судової влади. Метою судового рішення є досягнення юридичної визначеності у спірних правовідносинах, яке переконує сторони і суспільство у справедливості суду, утвердженні ним прав людини та запобігає стану невизначеності в аналогічних ситуаціях [2]. Відтак кожна ухвала повинна свідчити про реалізацію конституційних принципів, на яких заснований весь судовий процес. З певними вадами складене судове рішення може тягнути за собою порушення законності, прав, свобод і інтересів особи.

Варто також зауважити, що бездоганність судового рішення досягається не тільки завдяки дотриманню формальних вимог щодо структури, застосування норм, аналізу фактів та обґрунтування, а й, безумовно, відповідністю законам мови, дотриманням вимог чинного правопису, вживанням усіх слів у їхньому правильному значенні, уникненням описок, помилок та мовленнєвих невправностей. Суддя повинен постійно демонструвати найвищий рівень володіння державною мовою, оскільки навіть незначні помилки, яких припустився суддя, формуватимуть в адресатів судового рішення думку як про професійну компетентність окремого судді, так і про якість судочинства загалом.

Для аналізу взято контент ухвали Закарпатського окружного адміністративного суду [3]. З погляду опису фактів, деталей, покликанням на розпорядчі документи, статті законів тощо – усе правильно. Аргументи досить переконливі, обґрунтовані, проте в тексті ухвали натрапляємо на вживання слів не з тим значенням, яке закріплено в словнику, не завжди дотримано пунктуаційних норм тощо.

Так, у тексті вживано слово *згідно* (*«подав до суду уточнену позовну заяву, згідно якої просить суд»*) і *згідно з* (*«згідно зі статтею...», «згідно з частинами...», «згідно з пунктом...»*). Варто звернутися до словника, аби з'ясувати значення цього слова. *Згідно* – прислівник. 1. У цілковитій згоді. Добрий був газда Михайло, Тихий чоловік: По-сусідськи, згідно, гарно Проживав свій вік (І. Франко); Вирішили згідно, що весілля, з огляду на траур у родині, відбудеться зовсім тихо: свідки й молоді (Ірина Вільде); Після деяких вагань вона згідно кивнула: – Гарзд! (О. Авраменко). 2. у знач. прийм., з оруд. в. та прийм. з. Уживається на означення відповідності до чого-небудь. Моя господиня віддала мені .. сю хагу за 15 р., хоч я сама бачу, що згідно з тутешніми звичаями вона варта 20 р. (Леся Українка); Дід з бабою посередні, решта, згідно з родинним станом, розташувались обабіч і ззаду (І. Багрянний); – Спав згідно з уставом – сім годин (Д. Ткач); Його [потяга] зупинка згідно з розкладом повинна тривати дві хвилини (Ю. Андрухович) [4]. Отже,

відповідно до наведеного джерела потрібно було написати «подав до суду уточнену позовну заяву, згідно з якою просить суд».

У тексті ухвали читаємо: «зарахування його до списків особового складу», «рішення про включення до іменних списків», «було включене до преамбули». Пряме значення слова *включати* – увести в дію; робити активним, дієвим: Ритуал включає всі сенсорні канали одночасно та діє через черговість подій у фіксованому просторі й часі (з наук. літ.) [4]. Значення слова *зараховувати* означає включати до складу кого-, чого-небудь, приймати на роботу, навчання і та ін. Люстратори часом зараховували до сільських громад і наділяли землею осіб, які не належать громаді, урядовці не питали згоди на це в місцевого населення (Ю. Хорунжий) [4]. Отже, натомість «зарахувати його до списків особового складу» або залишити включити до списків, або вжити іншу конструкцію: *занести до списків*.

У писемному мовленні судді вподобали слово вбачається. Так, читаємо: «із уточненої позовної заяви вбачається». Пряме значення цього слова – приймати зором, бачити [4]. Оскільки в офіційно-діловому стилі вживаємо слова в прямому значенні, усталені мовні конструкції, тому вибираємо згідно з позовною заявою, відповідно до позовної заяви, на підставі позовної заяви тощо.

Так само замість виходячи з аналізу вказаної практики необхідно використати на основі аналізу вказаної практики чи будь-яку іншу конструкцію, оскільки виходити – іти звідки-небудь назовні, за межі чогось: вийти на вулицю [5, с. 126].

У тексті ухвали трапляються вислови на кшталт *так як* у ролі сполучника, тоді як правильно *оскільки, тому що, через те що*. Слід уникати висловів у свою чергу, разом з тим, в той же час та інші, надаючи перевагу питоמו українським варіантам: *так само, водночас, разом, саме тоді*.

Отже, досконала можна підготовка, вправність у мовленнєвій компетентності дали б змогу авторові судового рішення досягти більшої довершеності, уникнути мовних неточностей.

Список використаних джерел

1. Штефан М. Й., Шишкін В. І. Судове рішення. Юридична енциклопедія : в 6-ти т. Київ : Українська енциклопедія, 2003. Т. 5 : П – С. С. 707.
2. Куйбіда Р., Сироїд О. Посібник із написання судових рішень. Київ : «Дрім Арт», 2013. 224 с.
3. Ухвала Закарпатського окружного адміністративного суду від 17 березня 2023 року м. Ужгород №260/4323/22. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/109753993>

4. Словник української мови online. томи 1–14(а-преференція). URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=35263&page=1119>

5. Словник української мови. Кер. В. В. Німчук та ін. Відп. ред. В. В. Жайворонок. Київ : ВЦ «Просвіта». 2012. 1320 с.

*Трифонов Роман,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-3288-9363>*

МОВНА ІСТОРІЯ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ КРИЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ «ХРОНІКИ НЕЗВІДАНИХ ЗЕМЕЛЬ»)

Збірка «Хроніки незвіданих земель» [2] складається з п'яти оповідань сучасних українських авторок. Письменниці всі разом утворили літературний гурт «Фантастичні», мета якого – не лише літературна творчість, а ще й її популяризація, а також зустрічі з провідними фантастами світу у форматі відеоінтерв'ю на *YouTube*. Тексти в книзі об'єднані трьома принциповими засадами: 1) вони присвячені певному періоду історії України; 2) події кожного твору відбуваються в іншому просторі/регіоні/локації й в інший час; 3) всі твори містять фентезійний елемент. У цій доповіді розглянуто три оповідання: «Заради Афродіти і всіх її облич» Світлани Тараторіної (Крим, I ст. до н. е., далі СТ), «Damsel in distress, або Аліса в біді» Наталії Довгопол (Меджибіж, XVI/XXI ст., далі НД) та «Найближчі до пекла» Ірини Грабовської (Донбас, початок XX ст., далі ПГ).

Історія має багато вимірів у літературному творі. Одним із важливих засобів її матеріалізації є лексика, через яку промовляють час, культура та ідентичність, формуючи поліфонію історії України. Різноманітні запозичення, історизми, архаїзми, екзотизми працюють не лише на естетичну ідею в цьому випадку – вони творять діалектику водночас «своїх» і «незвіданих» земель. Так кліше «українська мова як носій нашої ідентичності» набуває додаткових вимірів, бо в тексті цією мовою звучать голоси різних часів, що є складниками уявлень про себе, своє коріння й минуле.

Не буде перебільшенням сказати, що один з мовних ключів до історико-фентезійного сюжету – це ономастика, компоненти якої «одержують високу прагматичну насагу» [1, с. 69], відіграють принципову роль у символізації тексту [3]. Символічними вузлами текстового простору СТ є антропоніми *Котіс*, *Динамія* (цариця Боспору в I ст. до н. е.), *Одноокий Главк*, *Клодія Пульхра*, *Анахарсій*, *Фарнак*, *Гарпа*, вождь *Акрос Кістколам*. Як бачимо, в основі добору імен лежать грецький та латинський антропонімікони, що в поєднанні з художнім топосом Криму й українською мовою тексту утворюють органічну історичну поліфонію. Прикметно, що деякі складені імена містять компонент відапелятивного походження, який є етимологічно українським і сприймається як транспозиція з грецького/латинського/локального оригіналу. Система історичних онімів в НД не настільки розгалужена (дочка підмайстра шевського цеху *Августа Юскова*, гетьманський жовнір *Зміцер Лапинський*), але привертає увагу, що одне з цих імен стає об'єктом метамовної рефлексії персонажів: «— Але з якого переляку він назвав себе *Зміцером*? / — Що це за ім'я взагалі таке? / — *Дмитро*, *Димитрій*. *Литвинський* варіант. *Десь я його чула...*» [2, с. 131]. Так через поетонім відбувається перекидання часового містка в минуле, що є одним з елементів сюжетної інтриги. Простіші, ближчі до узвичаєних у сучасній свідомості антропоніми *Степан*, *Тося*, *Безчинський* маркують історико-культурний простір Донбасу сто років тому в ІГ. Натомість у «Найближчих до пекла» особливо прагматично навантаженим виявляється демононім *Шубін* («*Шубін... ну, це... добрий дух. Душа загиблого газопала. Охороняє нас у шахті... виводить на світло, попереджає про небезпеку*» [2, с. 188]). Так само навантажені прагматично в СТ кореферентні теоніми грецького і скіфського походження *Афродіта* й *Артімпаса*.

Специфіка топонімів полягає в тому, що вони є дуалістичними маркерами: *Пантікапей* (СТ), *Меджибіж* (НД), *Ремовка* й *Чистякове* (ІГ) говорять про час так само багато, як і про простір. Поєднані в межах однієї книги, ці слова, різні фонетично, етимологічно й асоціативно, також роблять історію України поліфонічною, багатогранною. Контексти ж збагачують історичні топоніми додатковими конотаціями через конкретно-чуттєві образи: «*Сонце в Юзівці завжди тьмяне*» [2, с. 159], «*Гамірлива Юзівка не могла порівнятися з темною безоднею шахти*» [2, с. 211].

Нарешті, не можна не звернути увагу на важливість у досліджуваних творах лінгвокультурем та історизмів. Виділяємо дві стратегії їх введення в текст. Частина з них подається без експлікації, як природний елемент лексико-фразеологічного простору оповідань: *вогонь Гіменя*, *авгур* (СТ),

жовнір, гродський суддя, скарбівничка (НД), коногонка (ІГ). Інші ж, особливо в СТ, експлікуються. Це відбувається або в примітках («*Ойнохоя – давньогрецька посудина для розливання вина*»; «*Гладіус – короткоклинкова одноручна римська зброя*»), або безпосередньо в тексті через синонімію та кореференцію («*Фарнак мав зіграти роль аеда – мандрівного співця*»; «*Це був хой – напівлюдина-напівцап*»; «*Двоє кінокефалів, що сиділи за ним, оцирилися. Світло спалахнуло на собачих іклах. [...] Собакоголові насли купці, очікуючи, коли він достатньо набереться й виповзе надвір*»). Мовні знаки всіх цих типів (але більш рідкісні, більш прагматично навантажені і повніше експліковані – особливо) збагачують лінгвокультурний простір не лише конкретного твору, але й української мови загалом, стаючи частиною її історичних пластів у переплетенні культур та виплетенні ідентичності, з якої неможливо без втрат вилучити жоден елемент.

Список використаних джерел

1. Карпенко О. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження. *Записки з ономастики*. Одеса : Астропринт, 2000. Вип. 4. С. 68–74.
2. Хроніки незвіданих земель : зб. оповідань / І. Грабовська, Н. Довгопол, Н. Матолінець, Д. Піскозуб, С. Тараторіна. Харків : Жорж, 2022. 368 с.
3. Шотова-Ніколенко Г. Літературна ономастика та інтерпретація тексту (на матеріалі творчості Дж. Г. Байрона). *Philological sciences: development prospects in countries of Europe at the beginning of the third millennium : collective monograph*. Riga : Baltija Publishing, 2018. Pp. 337–353.

Шумейко Олена,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри культурології,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ORCID –
<https://orcid.org/0000-0002-7315-4858>
Researcher ID – 0110471

ЗАПОЗИЧЕНА ЛЕКСИКА ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

На сьогодні проблема вільного володіння мовою є особливо актуальною і важливою для саморозвитку особистості, а особливо для тих, хто

користується словом як основним знаряддям своєї професії, чиє мовлення не лише головна зброя під час службової діяльності, але і зразок для сприймання оточенням. Останнім часом, коли відбуваються значні зрушення в умовах функціонування мови, постає нагальна проблема мови як засобу спілкування, мови в її реалізації, а саме, проблема культури мовлення в саморозвитку особистості. Чим це викликано? Спробуємо виокремити основні причини таких змін, що характерні саме для сучасної української мови поч. ХХІ ст.: значно розширився склад учасників масової комунікації (за віком; освітою; службовим становищем; за політичними, партійними та громадськими інтересами) та практично повністю зникла офіційна цензура, це і спричинило те, що мовлення стало більш відкритим, довірливим, невимушеним та в деяких випадках спонтанним.

Мова, як один із видів людської діяльності, є складовою частиною загальної культури особистості. Це унікальне явище життя і професійної діяльності особистості. Мова чітко визначає національний характер, інтелектуальні та естетичні інтереси, виокремлює ділові якості і взагалі свідчить про загальний розвиток особистості.

Мова є динамічною системою, яка під час розвитку історії постійно змінюється та оновлюється. Еволюційні процеси в лексичному складі сучасної української мови безперервно й інтенсивно.

До процесів, що активно задіюються в сучасній українській мові, належить процес запозичення іншомовної лексики, який привернув увагу багатьох вітчизняних мовознавців. У поле зору їх діяльності потрапили іншомовні запозичення в терміносистемах різних галузей знань, а також акцент зроблено на аналізі словотвірних запозичень тощо. Варто звернути увагу, що процес запозичення іншомовної лексики може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Деякі науковці розглядають цей процес як досить дієвий та ефективний спосіб збагачення лексичного словника сучасної української мови. Дійсно в цьому вбачається сенс. Значна частина словникового складу у зв'язку з розвитком науково-технічного прогресу та розвитком міжнародного співробітництва перейшла до розряду пасивної лексики, а натомість значна частина іншомовної лексики поповнила та певним чином збагатила сучасний словник української мови.

Сьогодні важко уявити без таких слів, як супермаркет, маркетинг, спікер, спонсор, менеджмент, дилер тощо. В умовах інформаційного суспільства вплив на зміни та запровадження цих змін в системі мовної

культури переважно здійснюється через засоби масової комунікації. За умови вживання цієї лексики в телевізійних передачах, в електронному форматі тощо, вона миттєво підхоплюється та розповсюджується аудиторією. У цьому разі хочеться зробити акцент саме на періоді формування мовної особистості. У значній кількості використання запозиченої лексики в засобах масової комунікації є нічим не вмотивованим. Вітчизняні мовознавці наголошують, що нічим не виправдане запозичення та популяризація іншомовної лексики завдає великої шкоди рідній мові та культурі, а також негативно впливає на формування мовної особистості в умовах сьогодення. На превеликий жаль, цілеспрямоване вживання великої кількості іншомовної лексики в сучасному дискурсі свідчить про певну маніпуляцію масовою свідомістю та громадською думкою, адже лексичне значення іншомовного слова дуже часто залишається незрозумілим та розмитим. Таким чином слухач (читач) під час сприйняття інформації може неправильно її розтлумачити, зробити хибні висновки чи навіть дії. Досить часто в суспільстві використовується велика кількість слів іншомовного походження, але при цьому не звертається увага на його лексичне значення, що закріплено в словнику.

До основних чинників, що спричинили запозичення іншомовної лексики, належать: міжнародні зв'язки, двомовність, науково-технічний процес, поява нових галузей діяльності, мода на іншомовну лексику, мовна політика держави.

Досліджуючи процес запозичення та адаптації іншомовної лексики, варто звернути увагу на такі тенденції сьогодення: збільшення кількості нових слів, що залучені до активного обігу разом із появою нових реалій, понять та явищ; запозичення позначень певних понять з інших країн, прагнення збагатити українську мову найбільш виразними засобами, сприйняття іншомовного слова як модного та сучасного порівняно з власне українським відповідником тощо.

На нашу думку, процес запозичення іншомовної лексики неможливо тлумачити однобічно, варто враховувати сукупність усіх наслідків такого залучення, а також значення інтеграційних процесів, що відбуваються на сучасному етапі розвитку української мови.

Список використаних джерел

1. Архипенко Л. М. Функціонування лексичних запозичень у мові української преси У вимірах слова: збірник наукових праць (до ювілею професора

кафедри української мови Л. Г. Савченко). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. С.145–151.

2. Архипенко Л. М. Етапи і ступені адаптації іншомовних лексичних запозичень в українській мові (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст.). Харків: Вид-во ХНЕУ, 2008. 172 с.

*Житинський Олексій,
магістр 1-го курсу 10-ї групи
Навчально-наукового інститут права,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ПРОБЛЕМА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Одним із символів самовідзнаки етнонації є мова. В разі створення суверенної держави мова титульного етносу, що дав назву державі, у статусі державної (офіційної) стає однією із засад конституційного ладу. У знаковому рішенні Конституційного Суду від 14.07.2021 року слушно зазначено, що публічний глум над українською мовою або її умисна дискредитація є зазіханням на конституційний лад України, образою національної гідності її громадян, що має бути переслідуваним за законом [1]. Щобільше, на тлі щораз частіших образливих висловлювань щодо солов'їної з боку деяких «блогерів», влітку 2021 року народний депутат Є. Богуцька зареєструвала проєкт Закону про внесення змін до Кримінального кодексу щодо захисту української мови як державної, яким пропонувала доповнити КК статтею 338–1 «Наруга над українською мовою як державною»[2]. Втім, як свідчить перша судова практика з цього питання, правозастосовні органи обрали той шлях, про який було зазначено ще у висновку Головного науково-експертного управління апарату ВРУ від 28.02.2011 року: «...у випадках, коли негативне чи зневажливе ставлення до певної мови має ознаки приниження національної гідності її носіїв, відповідні дії мають кваліфікуватись за статтею 161 КК. [...] Тому потреби у виділенні відповідних діянь в окремий злочин немає»[3].

Так, згідно з вироком Київського районного суду м. Одеси від 13.05.2022 р., працюючи на посаді юрисконсульта дитячої поліклініки, особа у робочій час закликала до зміни території України, виражала люту ненависть до української мови, систематично називаючи її телячою, зазначала, що не хоче і не буде писати державною, а єдиною мовою для неї є російська. У розмовах з колегами заявляла про свої очікування «російської весни» та постійно вмикала пісні про російських офіцерів. Спілкуючись з громадянкою рф, підсудна систематично закликала до захоплення Одеси окупантами. Таким чином, умисні дії юрисконсультантки було кваліфіковано як публічні заклики та розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення умисних дій з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, поєднані з розпалюванням національної ворожнечі. Зрештою, особу було засуджено за ч.2 ст.110 КК та призначено їй покарання у вигляді позбавлення волі строком на 5 років без конфіскації майна, однак на підставі ст. 75 КК звільнено від відбування покарання з випробувальним строком на 3 роки [4]. Як видно, у наведеній правовій ситуації склад злочину є кваліфікованим саме з уваги на систематичні прояви зневаги до української мови.

Аналогічний прояв зневаги до державної мови, однак вже без закликів до зміни території України, може бути кваліфіковано як об'єктивну сторону основного складу злочину за ч. 1 ст. 161 КК, про що свідчить вирок Маневицького районного суду Волинської області від 23.02.2023 року. Так, у соціальній мережі «Однокласники» особа перепоширила інформацію, створену іншим користувачем, яка за висновком експертизи містить вислови, що принижують честь і гідність українців як нації. Зазначена інформація, створена у відповідь на репліку відомого українського політика про майбутній офіційний статус української мови в ЄС, «є зневагою, наругою над українською мовою, проявом третирування, зневаги до України та українців, приниження національної честі та гідності, розпалювання ворожнечі на національному ґрунті» [5].

Утім, не завжди органи досудового розслідування вбачають у зневажливих висловах щодо української мови кримінальне правопорушення. Приклад такої ситуації містить вирок Київського районного суду м. Полтави [6]. Так, у повідомленні СБУ зазначено, що 38-річний харків'янин у своїх інтернет-публікаціях принижував українську мову,

заперечуючи її автентичність і називаючи її сумішшю російської, польської мов та інших діалектів [7]. А проте, з описової частини присуду стає зрозуміло, що особа обвинувачувалась лише у публічній нарузі над Державним Прапором. На наше переконання, службові особи органу досудового розслідування вирішили обмежитись кваліфікацією за ч. 1 ст. 338 КК через відсутність відповідної судової практики та надто загальне формулювання диспозиції правової норми, що закріплена в ч. 1 ст. 161 КК.

З уваги на зазначене та на підставі проведеної розвідки, на наше погляд, є потреба в доповненні ч. 1 ст. 161 КК з метою конкретизації об'єктивної сторони цього кримінального правопорушення в частині умисних дій, що полягають у публічній демонстрації зневажливого ставлення до української мови.

Список використаних джерел

1. Рішення КСУ від 14.07.2021 № 1-р/2021 у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v001p710-21>.

2. Проект Закону про внесення змін до КК щодо захисту української мови як державної. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72265.

3. Висновок Головного науково-експертного управління на проєкт Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо запровадження кримінальної відповідальності за наругу над державною мовою та мовами національних меншин України)» від 24.02.2011. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=8092&skl=7.

4. Вирок Київського районного суду міста Одеси від 13.05.2022 р., судова справа № 947/8480/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104365944>.

5. Вирок Маневецького районного суду Волинської області від 23.02.2023 р., судова справа № 164/236/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109170237>.

6. Вирок Київського районного суду міста Полтави від 13.09.2022 р., судова справа № 552/5447/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106275363>.

7. «У Харкові СБУ викрила інтернет-агітатора, який вчиняв наругу над державними символами України». Вебсторінка Управління СБУ в Харківській області у Facebook. URL: <https://fb.watch/pAXKbChF0u/>.

Науковий керівник: ас., к.ю.н. Айдинян А. В.

*Гуцин Олексій,
магістр 1-го курсу 2-ї групи факультет
прокуратури,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

УКРАЇНСЬКА МОВА В ЕТНІЧНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ВИМІРАХ

*«Чия мова, – того і влада»
Давньоримська приказка*

Взаємозв'язок мови з етнонаціональними процесами і міжнаціональною консолідацією є безперечним. На жаль, мовна політика України не завжди спрямована на функціонування державної мови як націєтворчої й консолідуючої, про що свідчить чинне законодавство, передусім його неузгодженість стосовно понять «етнос», «народ» та «нація».

Можливо це пов'язано з усталеною традицією дослідження названих феноменів із позицій примордіалістської (етнічної) або модерністської (політичної) концепцій. Так Е. Сміт, Дж. Армстронг, С. Плохій та ін. обстоюють ідеї примордіалізму, в основі яких твердження, що нація – соціальна історична спільнота та апелюють до її об'єктивних ознак – походження, звичаїв, мови, менталітету, а прихильники модерністської концепції (М. Грох, Б. Андерсон, Я. Грицак та ін.) визначають націю як новітній політичний феномен, «сконструйований» інтелектуальною елітою, шляхом широкого розвою ідеї єдності, спільної відповідальності та рівності. Ці концепції стали основою для сучасних інструменталістських підходів і набули конкретного втілення в різних теоретичних поглядах стосовно дослідження українського народу й нації як феноменів та призвели до понятійної плутанини в українському законодавстві, яка позначилася на функціонуванні державної мови.

Так, у Преамбулі Конституції України подається визначення українського народу («громадяни України всіх національностей»), яке далі в тексті розмежується з поняттям «українська нація» («спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення...»). Тобто поняття «українська нація» в Конституції залишається не визначеним і в нього вкладається етнічний зміст, який не пов'язується з концепцією громадянства. Таке використання

термінів не відповідає їх співвідношенню, адже народ, за І. Терлюком, – етнічна спільність людей, яка унаслідок культурної самоідентифікації перетворюється в націю [1, с. 21], тоді як нація – «це спільність людей незалежно від їхнього етнічного походження, об'єднаних політичними інтересами, усвідомленням своєї спільності на певній території з певною державною організацією (суверенітетом), єдиним громадянством, юридичними правами та обов'язками, мовою і традиціями» [3, с. 105]. Звідси, виникають розбіжності при сприйнятті українцями себе як етносу або нації у способі застосування мови. Для етносу мова сама по собі є цінністю як і її збереження в максимально наближеному до первозданного вигляді (наприклад, вимога про збереження й цитування Тори на івриті в Ізраїлі, коли мова є головним чинником приєднання до єврейського етносу). А в національному баченні мова виступає більше як інструмент уніфікації (адміністративний інструмент) і набуває цінності, коли нею доносять певні сенси (наприклад, переклад Біблії англійською для максимального розповсюдження біблійної ідеї).

Так, чимало громадян України не володіють на достатньому рівні українською та не спілкуються нею, оскільки вважають себе передусім представниками національних менших, які в Законі України «Про національні меншини (спільноти) України» визначаються як стала група громадян, які не є етнічними українцями. Наприклад, населення Чернівецької та Закарпатської областей – румуни і угорці, які не спілкуються державною мовою. У 2020 р. в Чернівецькій області у 56 школах викладання здійснювалося румунською і тільки у 18 – румунською та українською, а чималий відсоток випускників не подолали поріг тестування ЗНО з української мови. Що вже говорити про сучасні проблеми, пов'язані з війною та дистанційним навчанням?

У такій ситуації держава має постійно дбати про баланс інтересів у мовних відносинах на основі Закону України від 2019 року «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (ч. 2 ст. 1), де визначається статус української мови як «...єдиної державної мови зумовлений державотворчим самовизначенням української нації». Адже націєтворна функція мови формує етнічну свідомість, яка, у свою чергу, етнізує національний світогляд. Допоки ж мова – етнічне явище, нею спілкуються тільки етнічні українці, а коли вона вже національний феномен, то це свідчить про консолідацію суспільства навколо спільного ціннісного ядра шляхом подолання розбіжностей між етнічним походженням та мовною ідентифікацією.

Список використаних джерел

1. Терлюк І. Феномен нації у науковому дискурсі: до методології проблеми історичної спадкоємності нації та держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. Юридичні науки. 2018. № 902. С. 19–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2018_19_5
2. Кирилук С. А. Українська мова як важливий фактор етнічної самосвідомості українців. *Молодий вчений : Філологічні науки*. 2023. № 1 (113). С. 76–80 DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-1-113-16>
3. Нація. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / гол. ред. Ю. С. Шемчушенко. Київ : Укр. енцикл., 2002. Т. 4. 720 с.

Науковий керівник: к ю.н., ст.вик. Меліхова Ю. А.

*Семейко Дар'я,
магістрантка 5-го курсу українського
мовно-літературного факультету імені
Г. Ф. Квітки-Основ'яненка,
Харківський національний педагогічний
університет
імені Г. С. Сковороди*

БУКОВІНІЗМИ ЯК МАРКЕРИ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО КОЛОРИТУ

Етнокультурним, зокрема лінгвокраєзнавчим особливостям Буковини як самобутнього історико-етнографічного регіону присвячені розвідки Аркадія Жуковського («Історія Буковини»), Георгія Кожолянка («Матеріальна культура населення північної Буковини»), «Етнографія Буковини» (3 томи), «Народне житло українців Буковини та Івано-Франківщини», «Буковинське народознавство. Громадський та сімейний побут українців. Народне житло. Народна їжа. Календарна обрядовість» (4 книги), Людмили Ткач («Українська літературна мова на Буковині в кінці XIX – на початку XX ст.»).

Дослідження діалектизмів як джерела етнокультурної семантики ґрунтується на основних положеннях праць провідних учених: Павла Гриценка, Степана Бевзенка, Івана Матвіяса, Наталії Тимченко, Костянтина Михальчука, Теодора Баймута, Наталі Хобзей, Жанни Колоїз, Галини Гримашевич, Анатолія Сагаровського, Руслана Сердеги.

Походження назви краю пов'язане з тим, що землі вкриті буковими лісами («буковинами»); топонім поширився наприкінці XIV століття з часу

перебування у складі Молдовського князівства; одна із назв регіону – *Шипинська земля* (від найменування населеного пункту *Шипинці* при в'їзді з Галича); на території побутує покутсько-буковинський (надпрутський) говір південно-західного наріччя, яке, за визначенням харківської науковиці О. Муромцевої, зберегло архаїчні риси, успадковані з давньоукраїнської (руської) мови, зазнало «впливу структурно віддалених мов державзавойовників – польської, німецької, угорської, румунської», внаслідок чого «окремі лексичні, морфологічні, синтаксичні елементи згаданих мов протягом тривалого часу адаптувалися до системи української мови і стали органічною складовою частиною південно-західного наріччя, певною мірою вплинувши на специфіку його лексичного складу» [1]; західні райони краю (Путильський, Вижницький) позначені рисами гуцульської говірки, східні (Кельменецький, Сокирянський) – подільської.

Актуальність розвідки зумовлена необхідністю вивчення й систематизації діалектизмів, зокрема буковинізмів, для розкриття мовної спадщини історико-культурного регіону, потребою визначити роль місцевої лексики у формуванні унікальних етнокультурних рис.

Поряд із діалектизмами, властивими більшості говірок південно-західного наріччя (*в'атра, г'азд'а, газд'їня, ф'айно*) та найближчим сусіднім говіркам, зокрема гуцульській (*барабуля* – картопля, *х'їстанка, х'їтанка* – колиска, *гладун* – глечик), наддністрянській (*гуц* – вузол, *карнік* – господарське приміщення, *тов'ар* – худоба) буковинці послуговуються місцевою лексикою родинно-сімейного побуту та звичаєво-обрядової культури: *нан'їшко / нанаїшка* – хрещені батько й матір (рум. *năpăs*; молд. *н'єн'аш* (н'єн'аш, нун'аш); *п'орекло* – прізвище (серб. *порекло, poreklo* – «походження»); *бат'яр* – юнак-жартівник (порушник порядку); *ф'їлі / ф'їлі-мілі* (пол. *figiel*, «витівка, пустощі»); номінаціями ландшафтних характеристик: *плай* – гірська стежка (рум. *plai* «полонина, плоскогір'я», пол. *plaj* – «стежка»), зокрема іменуваннями квітів і ягід: *а'фина / я'фина* (рум. *afin* – «чорниця»); *бриндуша* (рум. *brîndușă*) – «шафран»; анімалістичною та орнітологічною лексикою: *в'євирица / в'івірка* – білка, *коут'ач* – дятел, *половік* – яструб; назвами інтер'єру та екстер'єру житла: *бамб'етель* – лавка-ліжко (нім. *vankbettel*); *куф'єрок* – дерев'яна скриня (нім. *koffer* – «валіза», пол. *kuferek, kufer* – «скриня»); предметів побуту: *ш'р'їнка* – гвинт, *та'їстра* – торба; музичної й танцювальної культури: *тр'ємбіта* (рум. *trîmbiță*) – труба); лексикою народного строю і його аксесуарів: *сардак, манта, та'їстра, мерцішор, горботка*; назвами культури харчування: *в'урда* (рум. *urda* – «сир», *вурдитись* – скисати); *дзер* – сироватка (рум. *zer, zăr* «молочна сироватка»); *мамаліта / кул'єша* – каша з кукуру-

дзяного борошна (рум. *mămăligă*); *пlachinda* – виріб із листкового тіста плескатої форми з начинкою або без неї; різновид пирога (рум. *Plăcintă* – пиріг); *пугарь* (угор. *Pohár* – келих, склянка); *слоік*, пол. *ślóik* – банка, *ślój* – скляна посуда).

Лексика діалектного походження, зокрема буковинізм, засвідчують особливості індивідуально-авторського стилю письменників Сидора Воробкевича («Думки з Буковини», «Моя Буковина»), Юрія Федьковича («Дністрові кручі», «Довбуш», «Лук'ян Кобилиця»), Ольги Кобилянської, Осипа Маковея, Марії Матіос («Букова земля»), Зірки Мензатюк, Михайла Ткача, зафіксовані зокрема і в назвах творів. Поряд з іншими етнокультурними маркерами (власними назвами, етнографізмами, екзотизмами, ентранжизмами) [2], буковинізм посідають чільне місце у відтворенні місцевих особливостей яскравого й самобутнього історико-культурного регіону України.

Список використаних джерел

1. Муромцева О. Г. Західноукраїнська мовно-літературна практика. Українська мова: Енциклопедія. К. : Українська енциклопедія, 2000.
2. Петрова Озель Л. П. Топоніми в системі засобів лінгвокраєзнавства: літературно-художній і етнокультурний контексти. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2023. № 60. С. 36–39.
3. Словник буковинських говірок. Ред. Н. В. Гуйванюк. Чернівці: Рута, 2005. 687 с.

Науковий керівник: к.філол.н., доц. Петрова Озель Лілія

*Бойко Катерина,
студентка 2-го курсу 5-ї групи факультету юстиції,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВ КОРИННИХ НАРОДІВ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН (СПІЛЬНОТ) УКРАЇНИ

Питання того, як мають уживатися на одній території більшість і меншість, ніколи не перестає бути актуальним, а особливо в часи війни, економічної нестабільності та інших несприятливих умов. До того ж в

українському контексті ще й питання мови завжди на часі, тож проаналізуємо питання функціонування мов корінних народів та національних меншин України.

Ми можемо розглянути три Закони України, які регулюють дане питання: «Про освіту», «Про національні меншини (спільноти) України» та «Про корінні народи України». Попри те, що на перший погляд може здатися, що мовні права обох груп населення є майже рівними, відповідні закони по-різному закріплюють дещо різні права. У Законі України «Про корінні народи України» про мовні права сказано радше у загальних рисах, тоді як мовні права національних меншин детально розписано у відповідному законі. Фактично, правовий статус мов корінних народів та національних меншин є майже ідентичним. Представники як корінних народів, так і національних спільнот мають наступні мовні права:

- використання мови даних груп у приватному та публічному житті;
- розвиток та відродження мови даних груп;
- використання мови даних груп у розважальних та культурних заходах, призначених для представників даних груп;
- використання мов даних груп в медіа відповідно до законів України;
- використовувати на прохання особи мов даних груп при наданні медичної допомоги, наданні допомоги та захисту постраждалим від домашнього насильства особі та при забезпеченні догляду у будинках-інтернатах для людей похилого віку;
- дублювати відповідною мовою вивіски органів місцевого самоврядування, комунальних підприємств за рішенням рад населених пунктів, в яких традиційно проживають особи, які належать до даної групи.
- проведення передвиборчу агітацію мовами даних груп у населених пунктів, в яких традиційно проживають особи, які належать до даної групи.

Також варто згадати вище зазначений Закон України «Про освіту». Згідно статті 7, право на освіту мовою національної меншини або корінного народу реалізується шляхом створення відповідно до законодавства окремих класів (груп) з навчанням мовою відповідного корінного народу або національної меншини поряд із державною мовою і не поширюється на класи (групи) з навчанням українською мовою. На нашу думку, це неправильно, що лише частина учнів одного класу вивчають мову корінного народу або національної меншини, адже такий поділ учнів за національною ознакою може стати ґрунтом для цькування. Що такого страшного у вивченні мови корінного народу або національної меншини, що учнів українського походження треба виокремити у групу, яка не вивчатиме цю мову? Невже знайомство з культурами

і мовами спільнот, що проживають поряд з українцями, не є позитивною річчю? Знання – це сила, чим краще представники різних спільнот знають одне про одного, тим важче їх обдурити та підбурити на ксенофобію та шовінізм. Разом із тим було б добре, якби відповідні органи виконавчої влади дбали не тільки про освіту для дітей, які вже знають мови корінного народу або національної меншини на побутовому рівні, а й про вивчення таких мов дорослими з нуля – це принесло би користь тим представникам корінного народу або національної меншини, які не «успадкували» свою мову, а також іншим людям, які з найрізноманітніших причин бажають вивчити мову корінного народу або національної меншини. Окрім підручників та курсів, було б чудово цифровізувати вивчення мов. Держава не вперше має справу із цифровізацією, позитивний досвід та спеціалісти є, тому створення додатку (як варіант, можна додати таку функцію до застосунку «Дія») для вивчення мов корінних народів України та національних меншин мало би позитивний вплив.

В підсумку, попри недосконалість законодавства, мовні права національних спільнот та корінних народів України знаходяться під захистом. Як законодавство, так і ставлення суспільства до цього питання не стоїть на місці та рухається у позитивному напрямку. Маємо надію, що з часом буде лише покращено стан мовних прав національних спільнот і корінних народів України та знайдено ефективніші шляхи їхньої реалізації.

Науковий керівник: доц., к.ю.н. Мех Ю. В.

*Іванова Аліна,
студентка 213/22-(П) – К факультету № 4,
Донецький державний університет
внутрішніх справ
(Україна, м. Кропивницький)*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ МОВ ГРЕКІВ ПРИАЗОВ'Я

У сучасному українському суспільстві питання збереження та розвитку мовної різноманітності стає надзвичайно актуальним, особливо

у контексті забезпечення прав національних меншин. Функціонування мов національних меншин в Україні відображається у багатьох сферах життя суспільства – від освіти та культури до медіа та політики.

Греки Приазов'я – це етнічна група, що історично проживає в південно-східних регіонах України, на узбережжі Азовського моря. На територію Приазов'я наприкінці 18-го століття греки переселилися з Криму. На півострів греки потрапили ще з VII ст. до н. е., під час грецької колонізації Північного Причорномор'я. У Криму греки жили пліч-о-пліч із кримськими татарами, поки півострів не завоювала Російська імперія. Згодом, у 1780-х, Катерина I ініціювала виселення греків на північне узбережжя Азовського моря.

У мовному відношенні приазовські греки діляться на дві відмінні одна від одної групи: (1) румеї, які спілкуються румейським діалектом грецької мови та (2) уруми, мова яких належить до групи тюркських мов. У сучасному Приазов'ї греки-румеї і греки-уруми проживають окремо. Ще в Криму у середовищі греків відбувалися складні етнічні процеси, які призвели до формування двох різних у мовному відношенні субетнічних груп – румеїв та урумів. Румеї розмовляють на діалекті, близькому до новогрецької мови, а уруми- на тюркському діалекті.

За даними Всеукраїнського перепису 2001 р., в Україні нараховувалося 91,5 тис. представників грецької національної меншини. Грецькі об'єднання наголошують, що кількість етнічних греків, громадян України є більшою: від 150 тис. до майже 200 тис. осіб. До 2014 р. переважна більшість українських греків проживала в Донецькій області – майже 77,5 тис. осіб [1].

Починаючи з 2014 р. і дотепер майже всі поселення греків Надазов'я опинилися під окупацією. Удар, завданий Маріуполю, та знищення селища Саргана надто критично позначилися на можливості збереження культури, компактного проживання та самого виживання осіб, які належать до цієї спільноти. Знищено музеї, архіви, заклади освіти й культури; музейні експонати, мистецькі колекції, архівні матеріали та інші цінності вивезені окупантами на територію росії.

Найбільше громадське об'єднання спільноти – Федерація грецьких товариств України (далі – ФГТУ). До числа найбільш актуальних завдань, які вирішує на сучасному етапі ФГТУ, відносяться: консолідація греків, розвиток грецьких товариств на основі вивчення мови, популяризації грецької культури, традицій, звичаїв, формування у греків України національної самосвідомості і високої духовності, збереження діаспори в Укра-

їні, поглиблення українсько-грецьких відносин з розширенням побратимських зв'язків, зміцнення співпраці з органами влади всіх рівнів, включення в культурно-просвітницькі та соціально-економічні програми Федерації грецьких товариств України широкої багатонаціональної громадськості.

Українські елліни роблять значний внесок у громадсько-політичний, соціально-економічний та духовний розвиток поліетнічної України. За період свого існування ФГТУ досягла значних успіхів у розвитку грецької освіти, культури, традицій, православ'я, міжнародних зв'язків, реалізації оздоровчих, гуманітарних та інших програм.

Гарантування вільного розвитку, використання та захисту мов національних меншин відбувається відповідно до Конституції України і Закону України «Про державну мову та мови національних меншин в Україні». Щорічно ведеться робота із відкриття опорних шкіл із вивчення новогрецької мови, у яких, окрім мови, учні мають можливість вивчати історію, культуру, традиції грецького народу.

Загалом, функціонування мови греків Приазов'я в Україні відображається у різних аспектах їхнього життя. Це є важливою складовою їхньої ідентичності та сприяє збереженню та розвитку культурного та мовного різноманіття в Україні.

Список використаних джерел

1. Грецька національна меншина в Україні: стан реалізації культурних прав та шляхи удосконалення. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/grecka-nacionalna-menshina-v-ukraini-stan-realizacii>

Науковий керівник: доц., к.ю.н. Мех Ю. В.

*Пудік Валерія,
учениця 9-го класу,
Дніпровський ліцей №7 Дніпровської
міської ради*

ДЕРЖАВНА МОВА ЯК ІДЕНТИФІКАТОР НАЦІЇ В СУЧАСНИХ ВОЄННИХ УМОВАХ

Після повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, питання щодо мови стало ще більш актуальним для

українців. Питання вживання української мови всюди набуло нового сенсу. Багато російськомовних українців українізувалися, і коли постає запитання як це відбулося, багато з них відповідають таким жартом, що «лягли спати 23 лютого, а прокинулися 24 лютого». Погляди на вживання української мови не тільки на рівні державних органів, але і повсякчас докорінно змінилися, українці починають масово вживати українську мову аби підкреслити свою приналежність до української нації. Так за дослідженнями Київського міжнародного інституту соціології у грудні 2022 року 80 відсотків опитаних респондентів висловилися за те, що українська мова має бути основною у всіх сферах спілкування [1].

Чому ж так важливо говорити українською? Звернемося до Конституції України [2], в статті 10 говориться, що державною мовою в Україні є українська мова, держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. Тобто, держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в магазині, в школі, в лікарні та в інших сферах життя.

Також в цій статті зазначено, що в Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України, тобто ви також можете вільно розмовляти будь якою мовою. Але державною є саме українська. Якщо ж в основному законі нашої країни зазначається, що розмовляти не заборонено будь якою мовою, то тоді для чого говорити саме українською, адже знаємо, що багато громадян нашої країни до 24 лютого 2022 року ідентифікували себе саме, як російськомовні?

Зараз українська мова – це передусім ідентифікатор українця. Людина, яка говорить українською або ж тільки намагається говорити, вчить мову, вона свідомо прив'язує себе до української нації, до боротьби за українську державність, свободу, демократію. Адже саме українська мова в умовах воєнного стану допомагає багатьом українцям вірити в перемогу, гуртує, об'єднує, надає сили, віри в перемогу і в те, що Збройні Сили України повернуть усі окуповані території в кордони єдиної української держави.

Також треба врахувати той факт, що 16 січня 2021 року вступили в дію нововведення, що забезпечують функціонування української мови як державної ще в ширшому розумінні [3], а саме нововведення стосуються кожного українця, який користується будь-якими послугами, чи купує будь-які товари. Адже від названої дати всі надавачі послуг

зобов'язані обслуговувати та надавати інформацію в Україні українською мовою.

І це, безумовно, посприяло закріпленню української мови та її поширенню в усіх сферах повсякденного життя українських громадян.

Повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року оптимізувало та пришвидшило процес українізації громадян нашої країни. Важкі події, пов'язані з війною, згуртували українців. Деякі повністю перейшли на українську, а ті, хто спілкувався до повномасштабного вторгнення українською, стали більш свідомими в її вживанні, а головне, це те, що мова об'єднала українців. Мова робить українців сильнішими, допомагає кожному ідентифікувати себе як частина великої, непоборної нації, яка платить таку велику ціну за свою свободу і можливість вільно говорити українською.

Список використаних джерел

1. Укрінформ: URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3648933-movata-identichnist-v-ukraini-na-kinec-2022go-zbruc.html>
2. Конституція України: URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-i>
3. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>

Керівник: учитель історії та правознавства Довгозвяга О. В.

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В УКРАЇНІ**

Матеріали
V міжвишівського круглого столу

25 січня 2024 року

Комп'ютерна верстка *А. Т. Гринченка*

Підписано до друку 09.04.2024. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 4,2. Обл.-вид. арк. 4. Тираж 100 пр. Зам. № 55

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>

Е-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua

Е-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017

Для нотаток

Для нотаток